

BYGGEMENSKAPER OCH BETRÄDOR

Alexander Johnsson

Examensarbete i Arkitektur
LUNDS TEKNISKA HÖGSKOLA

BYGGEMENSKAPER OCH BETRÄDOR

ETT IDÉPROJEKT FÖR BOENDEMILJÖER
PÅ SYDSKÅNSKA LANDSBYGDER

AV ALEXANDER JOHNSON

EXAMINATOR JESPER MAGNUSSON
HANDLEDARE TOMAS TÄGIL

LUND 2023

ENGLISH SUMMARY

This project seeks a balance between the highly productive agricultural land and the residential areas that exist side by side in southern Skåne. The project focuses on the village of Grönby, located on the outskirts of Trelleborg municipality, which serves as a test bed. In southern Skåne, many villages like Grönby are surrounded by large-scale agricultural landscapes, where the publicly accessible land is scattered across various marle pits, tree groves, and field boundaries. This creates a strong car dependency and limits the opportunities for residents to explore the surrounding landscape. Furthermore, Grönby, like many rural areas in Sweden, is strongly affected by the urban-rural gap that has emerged over time, resulting in a lack of diverse housing options, especially smaller and cheaper homes that complement the single-family norm. But, how can smaller and cheaper, yet qualitative, housing emerge where the will to build from the market does not exist spontaneously? And, what can a new housing addition give back to existing rural communities?

To address these issues, the project explores a strategy that combines housing and pathways. The pathways link publicly accessible land in a network of permanent, multifunctional greenways and temporary paths, creating a more accessible lifestyle and environment for residents. The dwellings are realised as building communities and serve as destination points along the pathways, breaking down distances and complementing existing housing stock.

In Grönby, the strategy results in a permanent main path that enables a bicycle connection to bus stops and services in the neighbouring town of Anderslöv, as well as a network of more temporary paths further out into the landscape. At a detailed level, a potential housing addition is explored, where self-building and a possible adaptation and expansion over time plays a major role in the design.

SAMMANFATTNING

I det här projektet söks en balans mellan den högproduktiva jordbruksmarken och de boendemiljöer som existerar sida vid sida i södra Skåne. Projektet fokuserar på byn Grönby i utkanten av Trelleborgs kommun som en slags testbädd. I södra Skåne är många byar likt Grönby omgärdade av ett landskap starkt präglad av ett storskaligt jordbruk. Här återfinns den allemansrättsliga marken fragmenterad och utspridd på olika åkerholmar, märgelgravar, trädgångar och åkergränser. För de boende innebär det ett starkt bilberoende och få möjligheter att utforska det omkringliggande landskapet. Grönby är samtidigt, precis som många landsbygder i Skåne och övriga landet, påverkat av den klyfta som över tid har uppstått mellan stad och landsbygd. En kärnfråga i situationen är bristen på variation i bostadsutbudet. Framför allt saknas det ofta mindre och billigare bostäder som kompletterar villanormen. Men, hur kan ett mindre och billigare, men ändå kvalitativt, boende uppstå där viljan att bygga från marknaden inte finns spontant? Och, vad kan ett nytt bostadstillskott ge tillbaka till befintliga landsbygdssamhällen?

I projektet utforskas en strategi för utveckling av samhällen likt Grönby, bestående av två delar som existerar i symbios; bostäderna och stråken. Stråken länkar samman allemansrättslig mark i ett nätverk av permanenta, multifunktionella grönstråk och temporära beträdor. På så vis möjliggörs en livsstil och miljö som inte är tillgänglig för de boende idag. Bostäderna uppförs som byggemenskaper och föreslås som målpunkter på lämpliga platser längs stråken, där de bryter ner avstånden och kompletterar befintligt bostadsbestånd.

I Grönbys fall resulterar strategin på en övergripande nivå i ett huvudstråk som möjliggör en cykelkoppling till busshållplatser och service i grannorten Anderslöv, samt ett nätverk av beträdor vidare ut i landskapet. På detaljnivå utforskas ett potentiellt bostadstillskott, där självbyggeri och en möjlig anpassning och utbyggnad över tid spelar stor roll i utformningen.

INNEHÅLL

1. INTRODUKTION	8
2. BOSTÄDERNA OCH STRÅKEN	10
3. GRÖNBY SOM TESTBÄDD	12
4. LANDSBYGDEN I PERIFERIN	14
5. OTILLGÄNGLIG ÖPPENHET	20
6. TVÅ SKILDA UTVECKLINGAR	30
7. GRÖNBY IDAG	32
8. STRÅKEN	52
9. VAL AV PLATS	60
10. BOSTÄDERNA	68
11. REFLEKTIONER	108
12. KÄLLOR	110

1. INTRODUKTION

I mitt examensprojekt har jag valt att arbeta med byn Grönby i utkanten av Trelleborgs kommun. Tankeprocessen började för mig på sätt och vis redan i somras när jag läste Angelica Åkermans bok "En annan landsbygd". Boken sätter fingret på flera funderingar som jag har burit på till och från under en tid. Framför allt min uppfattning om att det tycks finnas en avsaknad av hållbara utvecklingsvisioner för landsbygder, jämfört med mängden idéer som finns för stadsmiljöer. I höstas besökte jag Grönby för första gången i samband med ett kortare skolprojekt. Under projektet fick jag upp ögonen för byns utmaningar, men det kändes samtidigt som att vi bara hann börja skrapa på ytan.

På många landsbygder finns det en lucka i variationen av bostadstyper, som det marknadsorienterade synsättet tycks oförmöget att fylla. Många orter likt Grönby i södra Skåne är dessutom starkt präglade av det högproduktiva landskap som de omges av, där jordbrukets strävan efter storskalighet successivt har skett på bekostnad av rörelsefrihet, tillgänglig sammanhängande allemansrättslig mark och biologisk mångfald.

Mot bakgrund av detta har jag försökt att se en potentiell utveckling av Grönby bortom ett konventionellt ekonomiskt synsätt. Jag har varit nyfiken på vilka värden som kan uppstå när (o)balansen mellan det storskaliga jordbrukslandskapet och de boendemiljöer och naturområden som existerar sida vid sida ifrågasätts till förmån för småskalighet och variation.

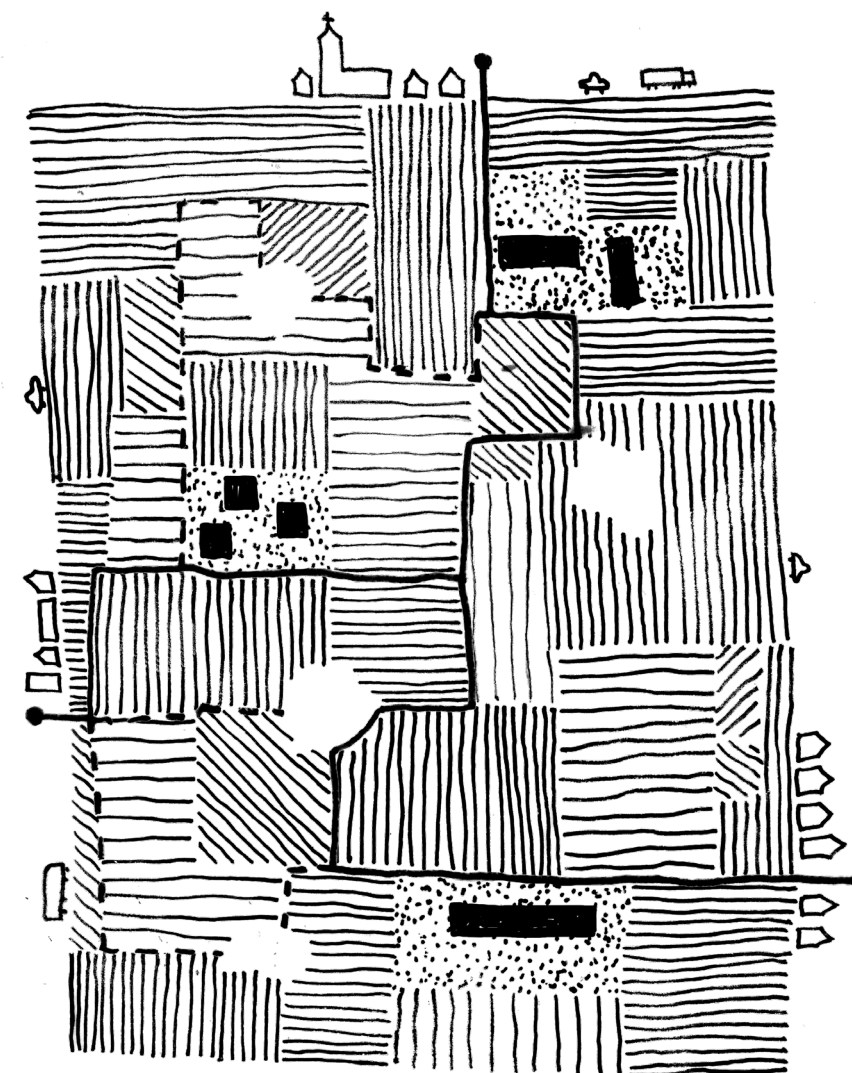
FRÅGESTÄLLNING

1. Hur kan ett enklare, billigare och mer anpassningsbart, men ändå kvalitativt, boende uppstå där viljan att bygga från marknaden inte finns spontant?
2. Hur kan utvecklingen av ett landsbygdssamhälle i södra skåne ge rum för en kvalitativ boendemiljö sida vid sida med den produktiva jordbruksmarkens prioriteringar?
3. Vad kan ett sådant bostadstillskott ge tillbaka till en befintlig bygd?

2. BOSTÄDERNA OCH STRÅKEN

I projektet utforskas en övergripande idé för utveckling av landsbygder i södra Skåne. Strategin består huvudsakligen av två delar, bostäder och stråk, som existerar i en slags symbios. Stråken länkar samman allemansrättslig mark i ett nätverk av permanenta, multifunktionella grönstråk och mer tillfälliga beträdor. På så vis möjliggörs en livsstil och miljö som inte är tillgänglig för de boende idag. Bostäderna uppförs som byggemenskaper och föreslås som målpunkter på lämpliga platser längs stråken, där de bryter ner avstånden och kompletterar befintligt bostadsbestånd.

Tanken är att strategin möjliggör en utbyggnad som kan ske stegvis, mer organiskt över tid. De permanenta stråken utgör en grund som tillåter ökad rörelsefrihet och rekreation, varifrån mer spontana utforskningar vidare ut i landskapet kan ske med hjälp av beträdorna. Platserna som identifieras som intressanta för bostadstillskott öronmärks och kan anvisas om en byggemenskap visar intresse.

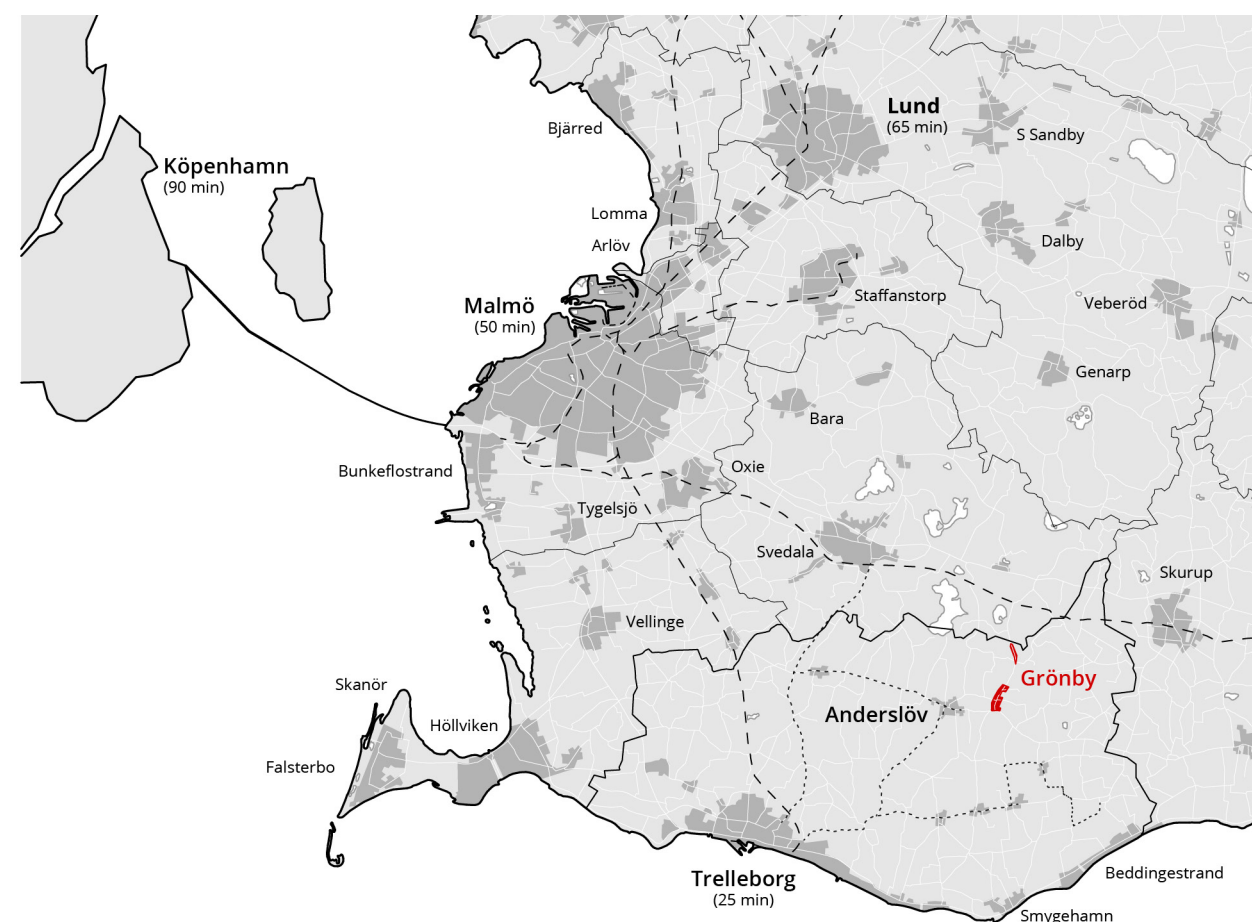
3. GRÖNBY SOM TESTBÄDD

Projektet fokuserar på byn Grönby i Trelleborgs kommun som en slags testbädd, där projektiden kan utforskas och konkretiseras. Grönby är beläget i utkanten av kommunen, med Anderslöv som närmsta centralort. Likt många andra landsbygder i södra Skåne är avstånden till storstadsregionerna relativt korta.

Jag har valt att arbeta med Grönby i det här projektet eftersom det är en by som på ett tydligt vis exemplifierar många utmaningar som byar på den sydsvenska landsbygden står inför.

I mina samtal med boende i Grönby, framkommer en bild av en by som på flera sätt är väldigt aktiv, med en stark vilja hos många invånare att utvecklas socialt och kulturellt. Det drivet återspeglas bland annat i ambitionen om ett moderniserat byalag, kallat Grönby Akademi. Där samarbetar en bred uppsättning av lokala initiativ för att skapa synergieffekter sinsemellan.

Samtidigt beskriver också flera representanter ur byalaget en stark känsla av att befinna sig i periferin av utveckling, tillväxt och framåtanda. En konkret anledning som pekas ut är busslinjen som stannar i Anderslöv, utan att passera Grönby. Men upplevelsen av utanförskap verkar också vara rotad i en mer generell syn på framtiden i samhällen som Grönby från politikens håll.

Tiden vid städerna avser restid med kollektivtrafik från Anderslöv

4. LANDSBYGDEN I PERIFERIN

De boende i Grönby är dock inte ensamma om känslan av att befinna sig i periferin. Med fokus på södra Sverige beskriver arkitekten Angelica Åkerman i boken 'En annan landsbygd' hur det i takt med en tilltagande urbanisering har blivit svårare och svårare att bo, leva och verka på många landsbygder.

Idén om centralisering har satt en stark prägel på samhällsplaneringen i Sverige under det senaste seklet. I takt med det har staden blivit en representant för modernitet och framåtanda. Inom loppet av hundra år har en majoritet av landets invånare flyttat från landsbygderna in till städerna. Till följd av bland annat centraliseringspolitiken och kommunsammanslagningar under efterkrigstiden har landsbygdernas politiska representation successivt minskat, med konsekvenser för investeringar, medias prioriteringar och dagordningar i politiken.¹

Situationen har lett till ett växande glapp mellan det urbana och det rurala. Nationalekonomen Johanna Nilsson och samhällsvetaren Maria Liljeström från tankesmedjan Härifrån beskriver det som att många landsbygdskommuner har positionerats i periferin av en territoriell maktordning både geografiskt, socialt och ekonomiskt, med begränsade möjligheter till utveckling som följd.²

¹Angelica Åkerman, *En annan landsbygd* (Laholm: Rian designmuseum, 2020), s. 8-9.

²Maria Liljeström & Johanna Nilsson, "Den urbana normen och den territoriella maktordningen", *Härifrån*, <http://www.harifran.nu/om/> [hämtad 2023-01-17].

EN OSYNLIG BOSTADSBRIST

I utredningen "För Sveriges landsbygder – en sammanhållen politik för arbete, hållbar tillväxt och välfärd" från 2017 konstateras det att en fortsatt tudelning mellan stad och landsbygd inte kan accepteras varken av ekonomiska, sociala, miljömässiga eller demokratiska skäl.³ Våra landsbygder och städer är ömsesidigt beroende av varandra på en rad områden, och många lösningar när det gäller framtidens utmaningar finns i deras samverkan. Men för att människor ska kunna verka och trivas utanför städerna krävs det att det mest fundamentala behovet är tillgodosett, nämligen bostaden.

Enligt organisationen "Hela Sverige ska leva" har en majoritet av Sveriges kommuner idag en bostadsbrist, men det är oftast centralorternas behov som lyfts fram, medan bristerna på landsbygderna tenderar att underrapporteras. Organisationen menar att det bland annat kan bero på en seglivad missuppfattning om att alla som vill bo på landsbygden önskar att bo i villor och småhus. Enligt deras egen metod för att kartlägga behovet av bostäder på småorter fattas det i genomsnitt 10 - 30 bostäder per ort och cirka 70 000 bostäder i hela landet. Framför allt efterfrågas en större mångfald av boendeformer.⁴ I Grönby och på många andra småorter innebär det i praktiken att de befintliga villorna måste kompletteras med boendeformer som möjliggör mindre, enklare och billigare bostäder. Bostäder som kan sätta igång flyttkedjor, attrahera en större variation av människor till landsbygder och enklare förändras i takt med att nya livssituationer uppstår.

³SOU, *För Sveriges landsbygder - en sammanhållen politik för arbete, hållbar tillväxt och välfärd* (Stockholm: Elanders Sverige AB, 2017), s. 11.

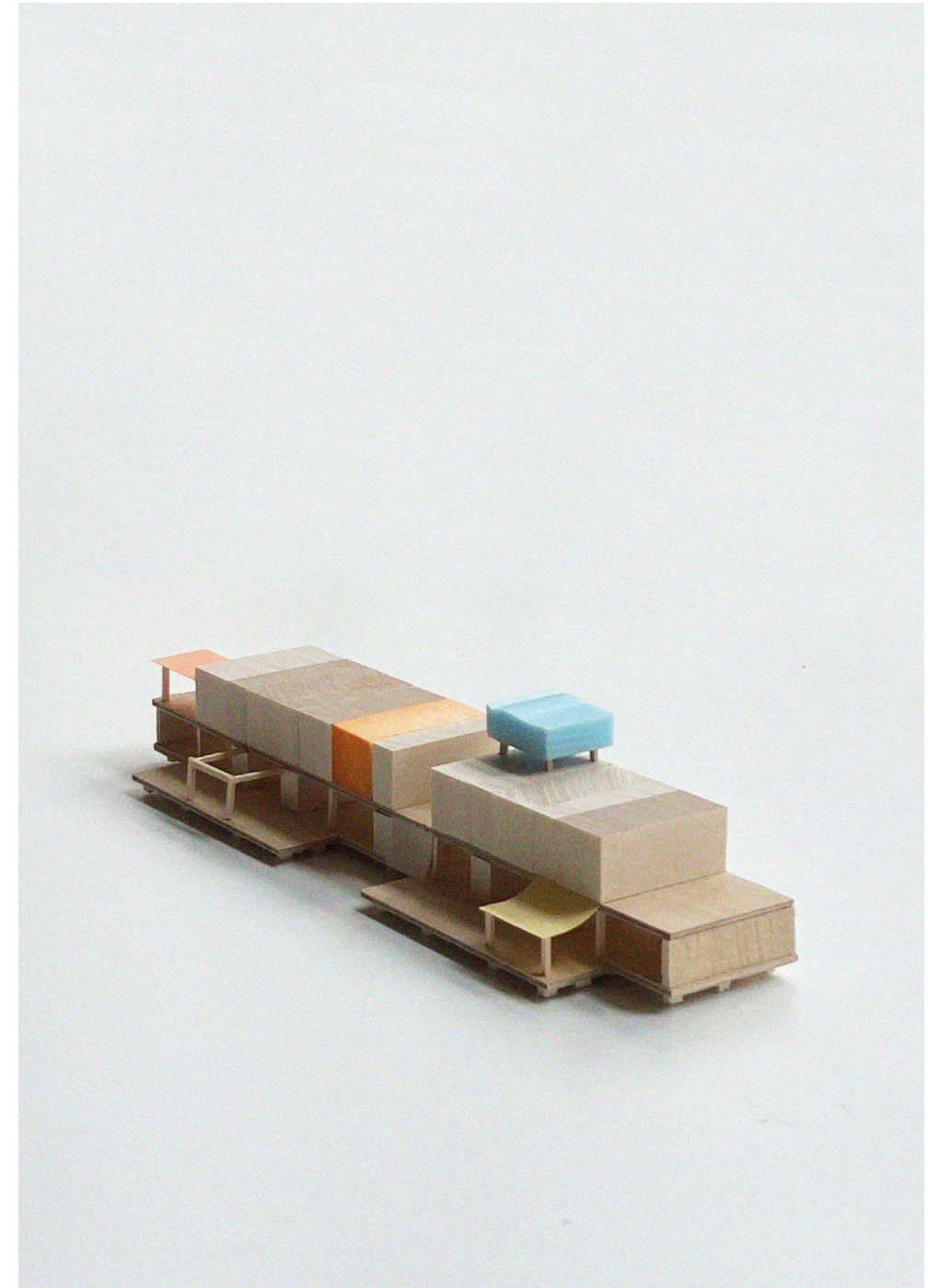
⁴Terese Bengard & Peter Eklund, "Socialt byggande skapar nya bostäder på landsbygden - men samhället behöver också bjuda till", *Socialtbyggande*, <https://socialbyggande.se/nyheter/socialt-byggande-skapar-nya-bostader-pa-landsbygden-men-samhallet-behover-ocks-bjuda-till/> [hämtad 2023-01-17].

BEHOVET AV NYA VISIONER

Varför byggs det då inte fler bostäder med en större variation på landsbygden, trots ett så pass tydligt behov? Åkerman beskriver att en viktig del av svaret ligger i att merparten av Sveriges bostadsinvesteringar styrs av marknadsmässiga villkor med följden att bostäder inte nödvändigtvis byggs där det är störst behov, utan där det ger störst ekonomisk avkastning. Sedan en lagändring 2011 omfattas även den svenska allmännyttan av samma logik, nämligen att styras enligt affärsmässiga principer.⁵

Det här är en utveckling som sammantaget har bidragit till minskade förutsättningar för konventionellt bostadsbyggande i områden som Grönby, som befinner sig utanför marknadens intressen. För att kunna bedriva platsutveckling i dessa områden blir det tydligt att de rådande, marknadsorienterade tillvägagångssätten måste kompletteras med nya synsätt och visioner.

⁵Åkerman 2020, s. 11.

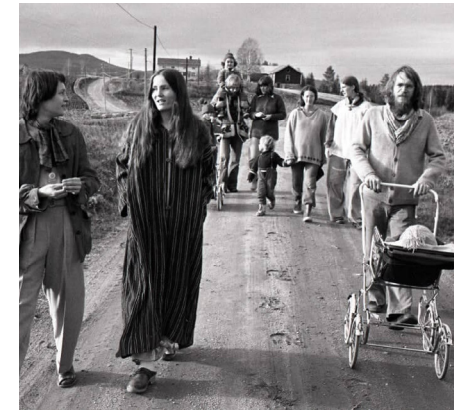
Hur kan nya boendeformer gestaltas i en landsbygdscontext?

Kritklippor på Rügen, Caspar David Friedrich

Fotograf okänd, ur STF:s arkiv Nordiska Museet

Delsbokkollektiv. Foto: Johan Ahlén

Enligt vissa bedömare befinner vi oss i en ny grön våg idag, men till skillnad från 1970-talets gröna våg präglas denna av moderna ideal som självförverkligande och entreprenörskap.⁹ Urbaniseringen pågår fortfarande, statistiskt sett, men befolkningsökningen i städerna beror inte längre på en avfolkning av landsbygder, utan snarare, födsel, omflyttning och invandring.¹⁰

Anledningarna till att människor väljer att bosätta sig på landsbygden idag är givetvis många. Några skäl som ofta nämns är, förutom en längtan efter naturen, en önskan om att bo närmre familjen, en beredskapstrend med självförsörjning, en önskan om större boyta, men även en teknikutveckling som har möjliggjort ett ökat hemarbete och därmed större frihet i val av bostadsort.¹¹

1800-tal

Första gröna vågen

Skedde under tidigt 1800-tal, inspirerad av Rousseau och romantikens syn på naturen. Gav upphov till utegymnastik, vandring och friluftsliv.⁶

1900-tal

Andra gröna vågen

Inspirerad av friluftsrörelsen. Folkkrörelser som Svenska Turistföreningen och Naturskyddsföreningen grundas. En rörelse med borgeliga ideal och en vilja att värna om naturen.⁷

1970-tal

Tredje gröna vågen

En rörelse som ofta, till skillnad från den andra gröna vågen, fann sig på vänsterkanten politiskt. I protest mot det moderna samhällets normer sökte sig många unga, ofta småbarnsföräldrar, ut från storstäderna till landsbygderna. Rörelsen präglades av en längtan efter ett enklare liv närmre naturen.⁸

⁶Åsa Svennebeck, "Från Gröna vågen till Downshifting" *Svt nyheter* 25/11 2019, <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/orebro/fran-grona-vagen-till-downshifting> [hämtad 2023-05-10].

⁷Lars Anders Johansson, "Den fjärde gröna vågen är frihetlig" *Land* 4/8 2022, <https://www.land-lantbruk.se/den-fjarde-grona-vagen-ar-frihetlig> [hämtad 2023-05-10].

⁸"Gröna vågen", i *Nationalencyklopedin* (NE), <https://www-ne-se.ludwig.lub.lu.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/gr%C3%B6na-v%C3%A5gen> [hämtad 2023-05-10].

⁹Johansson 2022.

¹⁰Åkerman 2020, s. 11.

¹¹Frida Edwall & Ida Kullander, *Ny grön våg till följd av pandemin?*, kandidatuppsats (Karlstad: Karlstads universitet 2022), s. 36 - 39.

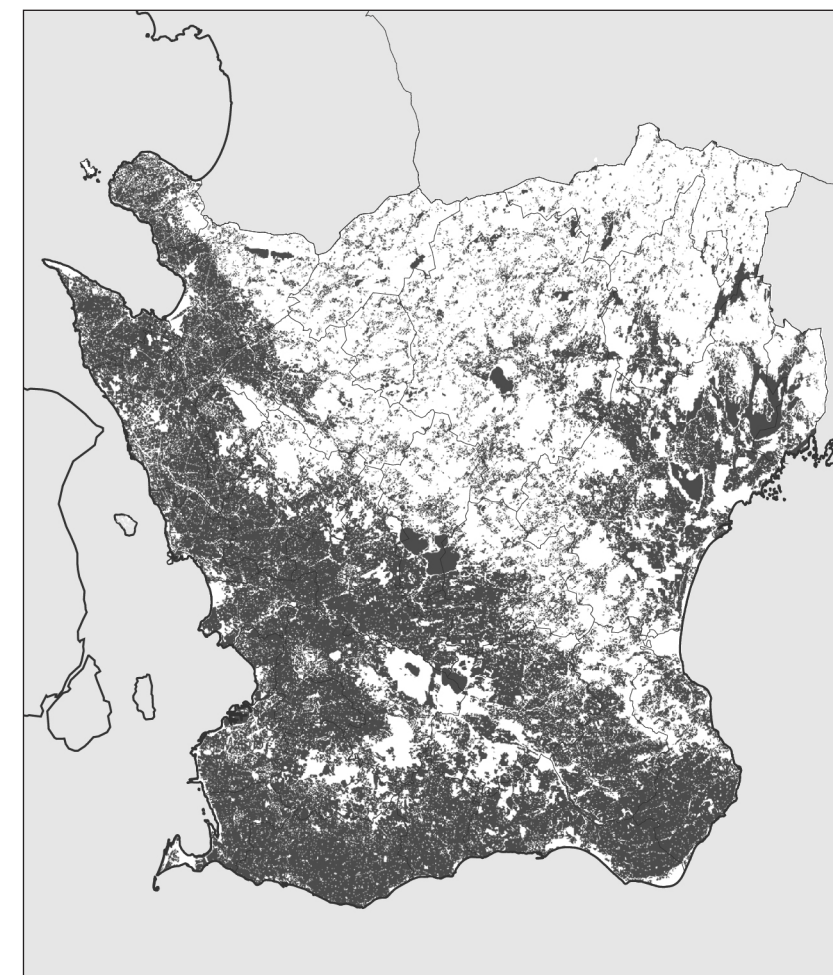
5. OTILLGÄNGLIG ÖPPENHET

Idén till det här projektet springer ur en insikt som slog mig när jag för första gången såg en karta över andelen allemansrättslig mark i Skåne. Det landskap i södra Skåne som jag har betraktat som bland det mest öppna vi har rent fysiskt, är på samma gång i juridisk mening ett av de mest stängda och otillgängliga.

Den här situationen är en konsekvens av den höga andelen åkermark som omgärdar många byar likt Grönby på framför allt västra och södra Skånes landsbygder. Där är andelen allemansrättslig mark så låg som 10 - 20 % i vissa kommuner, vilket kan jämföras med runt 90 % i övriga landet.¹²

Det är inte tillåtet att gå på åkermark, då det finns risk för att de grödor som växer på den odlade marken kan ta skada. Vintertid när marken är frusen är skaderisken lägre, men det kan i praktiken vara svårt att se om det exempelvis finns sådda grödor i marken som kan skadas.¹³

I många boendemiljöer på södra Skånes landsbygder är med andra ord möjligheterna att röra sig ut i det landskap som de omgärdas av starkt begränsade.

Allemansrättslig mark i Skåne representerad i vitt.

¹²Region Skåne, *Kartbank*, <https://utveckling.skane.se/regional-utveckling/verksamhetsomraden/regional-fysisk-planering/regional-fysisk-planering/kartbanken/> [hämtad 2023-01-22].

¹³Naturvårdsverket, *Allemansrätten vid odlad mark och hagar*, <https://www.naturvardsverket.se/amnesomraden/Allemansratten/platser/odlad-mark-och-hagar/> [hämtad 2023-05-02].

UTVIDGADE GRÄNSER

I det högproduktiva landskapet återfinns allemansrätten fragmenterad och utspridd på olika åkerholmar, mägergravar och skogsdungar, men också i gränserna mellan olika fält där den ofta manifesteras som smala remsor av vallar, häckstråk och trädrader. Gränserna blir ett slags ingenmansland som kan användas för att, ofta med ett stort besvär, röra sig ut i landskapet.

Försök har gjorts att utvidga detta ingenmansland. I slutet av 80-talet var det möjligt för lantbrukare att få bidrag för att lägga en viss andel av sin mark i träda, det vill säga låta marken vila från produktion för att undvika utarmning. Ur detta uppstod ett fenomen som kom att kallas *beträdor*. Ordet är en sammanslagning av verbet "beträda" och substantivet "träda" och myntades av lantbrukaren Anders Björkman i Tottarp i Staffanstorps kommun. Björkman fördelade marken som skulle läggas i träda i ett nätverk av grönstråk, för att på så vis ge allmänheten tillgång till landskapet. En beträda definieras fortfarande som en smal strimma av insått vallgräs som lämnas obrukad i åkerkanten, avsedd att gå på. Tack vare sin enkelhet kan beträdan enkelt plöjas igen, och är därmed mer eller mindre tillfällig.¹⁴

Idag är beträdorna ett viktigt inslag i Staffanstorps grönstrukturplanering. Stråken gör det möjligt för invånarna att ta sig ut i landskapet och har blivit ett sätt för kommunen att balansera den produktiva marken med exempelvis behovet av rekreation.¹⁵

En smal åkergräns utanför södra Grönby gör det möjligt för mig att ta mig ut en bit i landskapet.

¹⁴Cecilia Sonesson, *Beträdor i det skånska jordbrukslandskapet*, kandidatuppsats (Uppsala: Ultuna 2013), s. 7.

¹⁵Staffanstorps kommun, *Beträdor*, <https://staffanstorp.se/uppleva-och-gora/natur-kultur-och-sevart/friluftsliv-och-motion/betrador/> [hämtad 2023-05-02].

En utvecklad grönstruktur med beträdor och andra stråk kan medföra en rad ökade värden för sin omgivning. Dels i form av en ökad biologisk mångfald med fungerande ekologiska strukturer, som i sin tur kan bidra både till sociala värden avseende livskvalitet och välbefinnande tack vare ökade rekreativsmöjligheter. Men även i förlängningen samhällsekonomiska vinster tack vare orters ökade attraktionskraft, ekologiska tjänster, areella näringar, turism och återhämtning. En utvecklad grönstruktur kan dessutom medföra kulturhistoriska värden om stråk och grönstruktur bidrar till att öka landskapets läsbarhet och stärka identiteten för en bygd.¹⁶

Allemansrättens rättigheter och skyldigheter tar de flesta av oss som är uppväxta i Sverige för givet. På sätt och vis kanske det går att betrakta den allemansrättsliga marken som en viktig del av landsbygdens offentliga rum. Med samma självklarhet som vi rör oss över ett torg, kan vi ströva genom en skog eller korsa en allmänning. Friheten ger upphov till spontana möten och nya perspektiv på omgivningen. Det här går bara att spekulera i, men det är svårt att låta bli att fundera över hur det sociala livet i en bygd påverkas av en brist på tillgänglig allemansrättslig mark över tid.

Den begränsade rörelsefriheten som jordbrukslandskapet innebär är troligen inte bara fysisk, utan även i viss mån mental. När vi kan röra oss fritt ute i landskapet, ser vi platser från nya perspektiv och vi kan skapa oss en mer komplex uppfattning om vår omgivning. När vi begränsas till ett fåtal slingor och vyer, går vi miste om detta.

¹⁶Region Skåne, *Grönstruktur i Skåne - Strategier för en utvecklad grön struktur*, s. 8.

En beträda längs åkerkanten i Höjeådalens i utkanten av Lund skiljer jordbruksmarken från naturområdet.

GRÄNSERS FÖRÄNDERLIGHET

Det är lätt att få uppfattningen att gränser är någonting statiskt som alltid har legat där de har legat, men genom att studera gamla ortofoton och kartor blir det uppenbart att gränserna i landskapet ständigt förflyttas, omformuleras, bevaras och suddas ut. Ibland avsiktligt och kontrollerat, som vid stora ägoskiften, ibland mer spontant under brukandet av marken.

Förståelsen för att gränser har förändrats historiskt, gör det också enklare att föreställa sig att gränser kan förändras även i framtiden. I Skåne har förflyttningen av gränser hittills lett till ett generellt sett mer storskaligt landskap, där ägor har slagits ihop och grönstråk, vallar, vattendrag och impediment successivt har raderats ut tillsammans med möjligheten att ta sig ut i landskapet och röra sig utan bil.

På nästa sida finns en visuell jämförelse av ett utsnitt ur landskapet söder om Anderslöv, där den tilltagande storskaligheten är synlig från det första ortofotot från 1940-talet fram till idag. Går man längre bakåt i tiden genom gamla kartor går det att ana ännu större skillnader.

2020

2000

1975

1940

Lantmäteriet, *Min karta*, <https://minkarta.lantmateriet.se/> [hämtad 2023-02-07].

UTBLICK

En snabb jämförelse mellan det skånska landskapet och två andra åkerlandskap, ett från Nederländerna och ett från Storbritannien, belyser att grönstråk är betydligt vanligare i andra länder. Klimatet och urbaniseringsgraden är relativt lika mellan dessa exempelplatser. Skillnaden ligger troligtvis snarare i kultur och brukstraditioner, även om det är svårt att finna några uppenbara anledningar.

Van Donzel, Nederländerna, 2023.

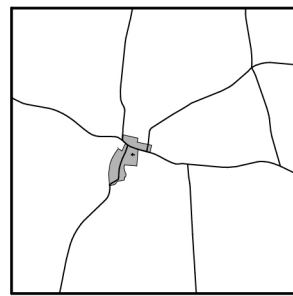

Bodman, Cornwall, Storbritannien, 2023.

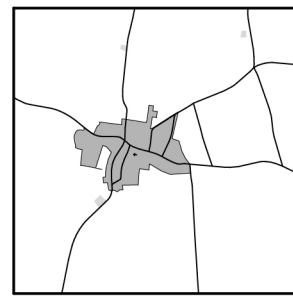

Marieholm, Skåne, 2023.

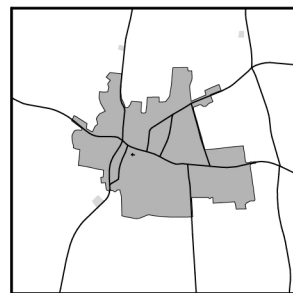
6. TVÅ SKILDA UTVECKLINGAR

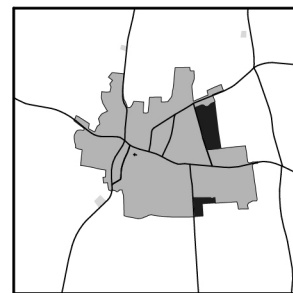
1800-talets första hälft

1900-talets första hälft

2020

2028

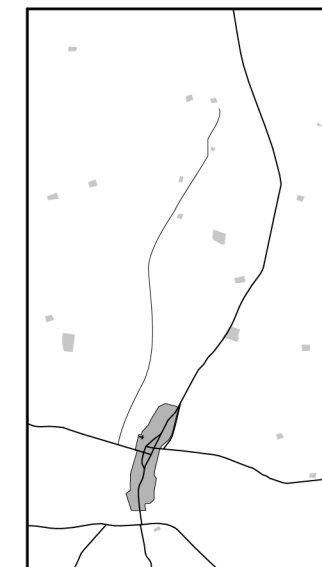
Anderslövs utveckling

I Trelleborgs kommuns översiktsplan beskrivs det hur utvecklingen på landsbygdsorter i södra Skåne i de flesta fall fyller luckor mellan befintliga bebyggelsegrupper, vilket Anderslöv är ett av många exempel på.¹⁷ Ny bebyggelse har kompletterat befintlig genom att ta jordbruksmark i anslutning till befintlig bebyggelse i anspråk, och enligt samma strategi planeras orten att växa framöver.

Genom att fokusera bostadsutvecklingen till orterna skapas ett underlag för service, samtidigt som det ur ett markhushållningsperspektiv kan anses fördelaktigt då jordbruksmarken förblir relativt sammanhållen.¹⁸ Jag undrar dock hur mycket detta samtidigt, i kombination med det alltmer storskaliga jordbrukslandskapet, bidrar till en ökad isolering mellan orter och dess omkringliggande byar och landskap.

¹⁷Trelleborgs kommun, *Framtidens Trelleborg - Översiktsplan för orter och landsbygd 2028, 2018.*

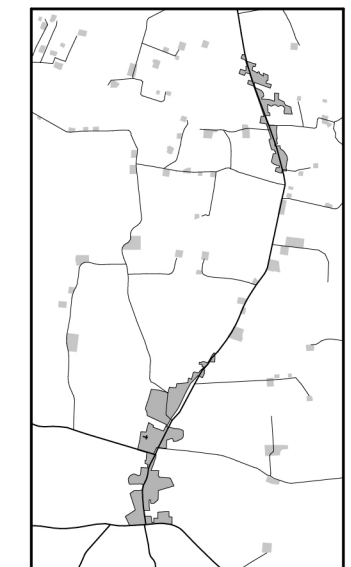
¹⁸Trelleborgs kommun 2018.

1812 - 1820

1910 - 1915

2020

Grönbys utveckling

ATT VÄXA GENOM FÖRGRENING

Grönbys historia ser annorlunda ut. Representanter ur bylaget berättar att byns utveckling har präglats av ett landskap som skiftar i karaktär från en kuperad terräng i norr, till ett flackare landskap i söder. Bebyggelsen i byn var till en början koncentrerad längs bygatan och kyrkan, omgärdad av jordbruksmark. Under landreformerna i slutet av 1700-talet och början av 1800-talet spreds många gårdar ut i landskapet för att skapa större och mer produktiva jordbruk. Det här påverkade mestadels den södra delen av byn, på grund av det bättre lämpade odlingslandskapet. Reformen fick dramatiska konsekvenser för enskilda individer. Vissa förlorade sitt land, flera tvingades till andra näringar så som fiske vid kusten, men några började även att bosätta sig längs vägen i norra Grönby genom att starta upp verksamheter som krävde mindre åtgång till land.

I stället för att växa radiellt har byn på så vis historiskt sett förgrenat sig som en konsekvens av förändringar i samhället.

Bebyggelsen längs Grönbyvägen i södra Grönby.

7. GRÖNBY IDAG

Som en konsekvens av de historiska ägoskiftena och landreformerna är Grönby idag en liten by utspridd på en relativt stor landareal. Byn har ca 400 invånare totalt och byns struktur påminner om en radby, med den största koncentrationen av bebyggelse utsträckt längs en bygata, omgärdad av jordbruksmark. Den äldsta delen av byn, södra Grönby, formar en medeltida bykärna kring kyrkan. Längre upp längs bygatan samlas bebyggelsen i förgreningen Norra Grönby. Utöver det ligger flertalet gårdar, både aktiva jordbruk och gårdar som idag har andra användningsområden, utspridda i landskapet.

Grönby idag.

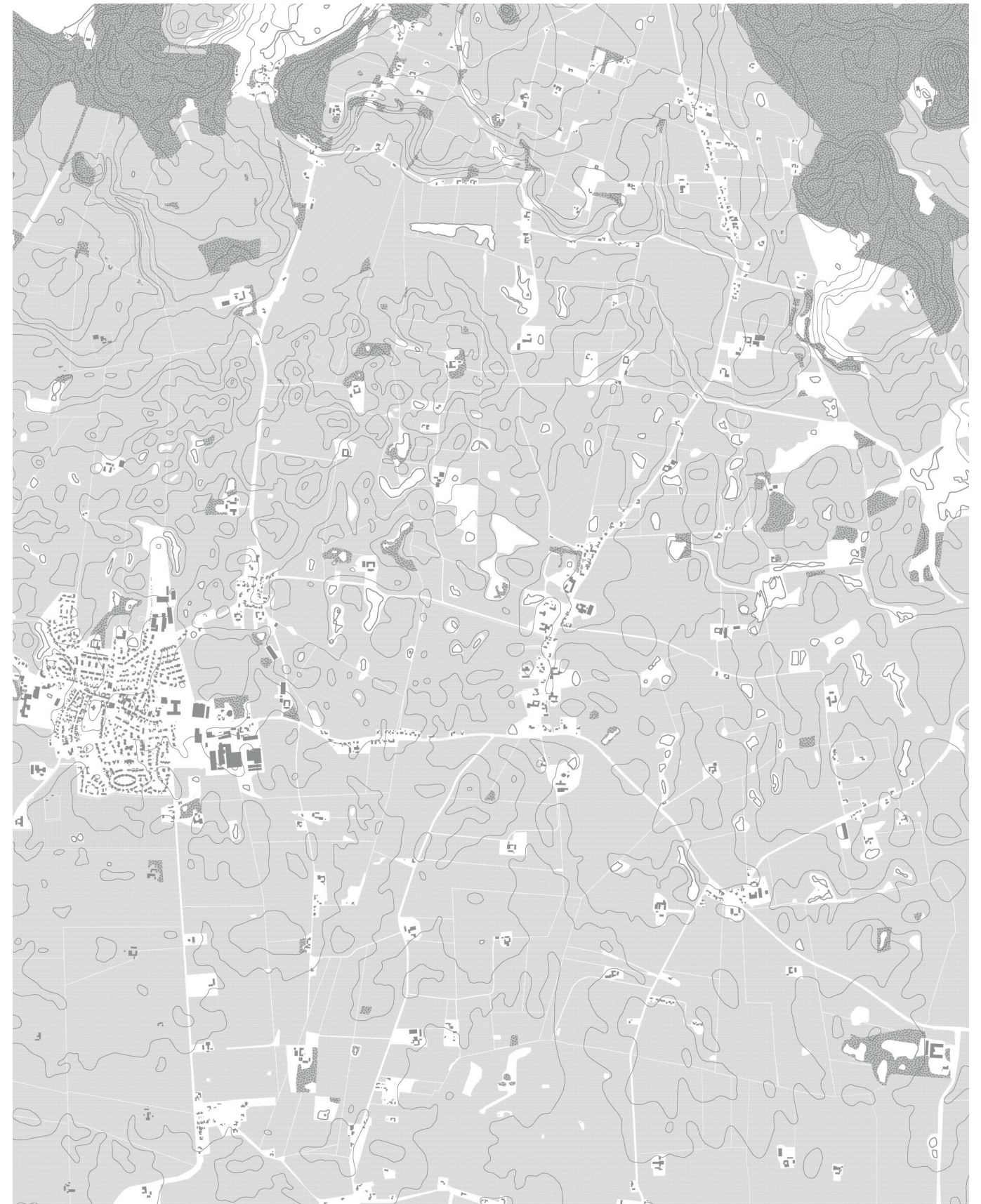
0 0,2 0,5 1 KM ↑
1:30 000

Det kuperade landskapet i Norra Grönby.

TOPOGRAFI OCH LANDSKAP

Landskapet i de södra och norra delarna av Grönby skiljer åt i karaktär. Skillnaderna har spelat en stor roll i byns utveckling, vilket beskrivs tidigare i rapporten. Den södra delen av byn präglas av ett relativt flackt, öppet och storskaligt odlingslandskap. Norrut övergår det till ett mer kuperat landskap med större inslag av träd och naturområden.

Grönbys topografi.

0 0,2 0,5 1 KM ↑
1:30 000

Galleri ALMA, ett av flera lokala initiativ i södra Grönby.

MÅLPUNKTER OCH AVSTÅND

Närmsta service, handel och busshållplats är lokaliserad i Anderslöv. I Grönby finns det utöver kyrkan, församlingshemmet och ett museum, olika lokala initiativ utspridda över byn. Det är dessa som tillsammans formar Grönby Akademi.

Avståndet mellan Grönby och Anderslöv är inte särskilt stort, drygt två kilometer. Problemet ligger emellertid inte i det faktiska avståndet, utan i det upplevda. Det upplevda avståndet är starkt kopplat till vilka möjligheter det finns att ta sig mellan de olika målpunkterna, och kanske ännu viktigare, hur den sträckan upplevs.

Befintliga målpunkter.

0 0,2 0,5 1 KM ↑
1:30 000

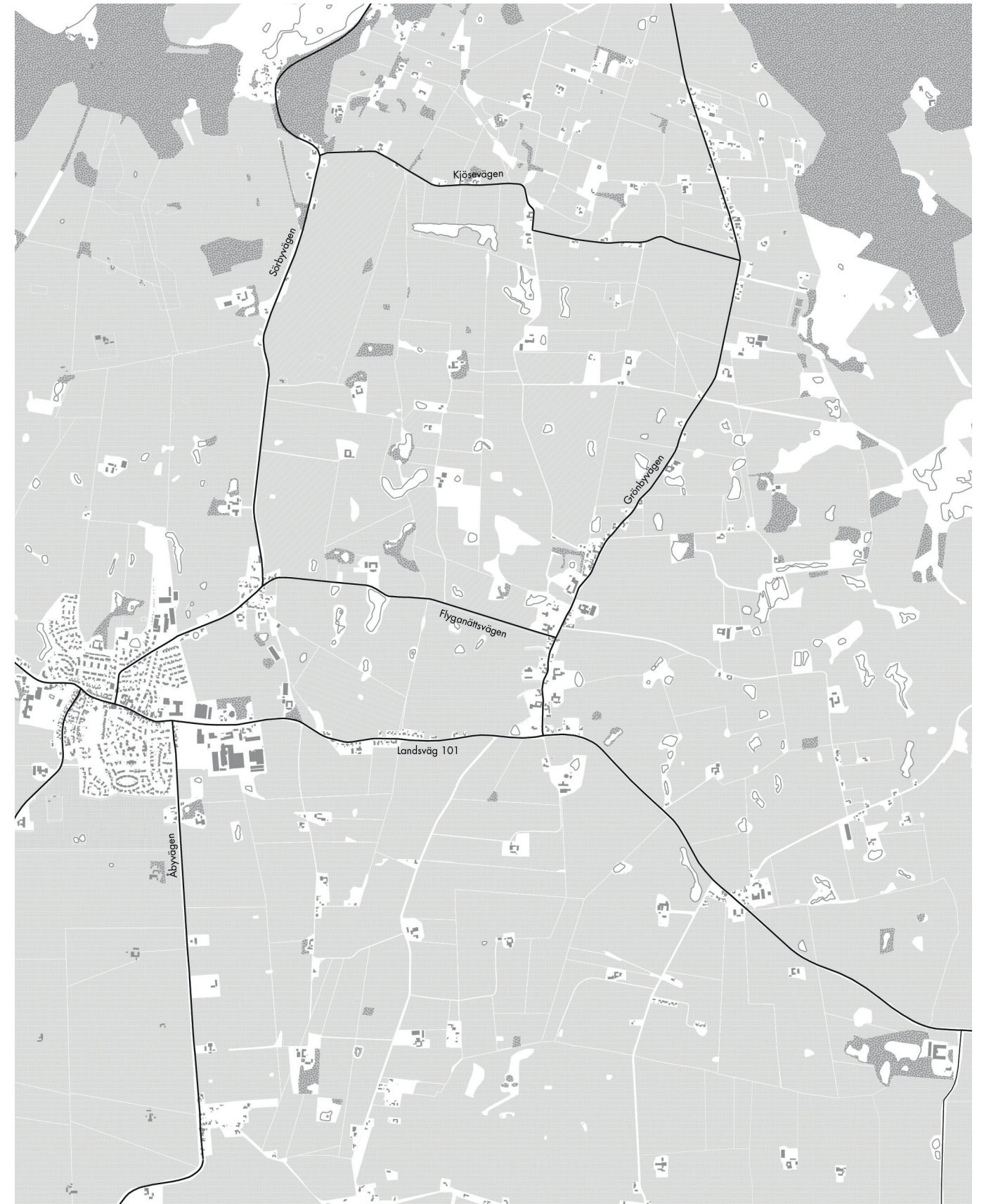

Flyganättsvägen. Exempel på huvudvägnät.

HUVUDVÄGNÄT

Byn omgärdas av ett vägnät som utgörs av smala, asfalterade vägar med en hastighetsbegränsning på 70 km/h med undantag för sträckorna genom orterna. På dessa vägar samsas bilar, tunga fordon som används i jordbruket, cyklister och fotgängare.

Min upplevelse av att promenera längs en av dessa vägar, Flyganättsvägen, präglas av en stark blåst. Det finns nästan inga element som bryter vinden som har fått upp fart över de stora vidderna. När en traktor passerar tvingas jag gå ner i vägdiket för att vi båda ska få plats. Jag tycker om att köra bil på de här vägarna, i högre hastigheter upplevs den smala vägen slingra sig fram i landskapet. När jag rör mig i gånghastighet upplevs sträckan däremot som väldigt mödosam och tråkig att ta sig an. Det är få händelser längs vägen som bryter ner avstånden och bidrar till variation i upplevelsen, och den sträcka som jag i bilen upplevde slingrade sig fram, ter sig nu rak och monoton.

Huvudvägnät.

0 0,2 0,5 1 KM ↑
1:30 000

Flintarpsvägen. Exempel på en mindre, privat väg som kompletterar huvudvägnätet

SMÅVÄGAR

Huvudvägnätet kompletteras med mindre, privata vägar. Längs dessa vägar in finner sig ett annat lugn och det är en miljö som är trevligare att röra sig i till fots. Det är däremot få målpunkter som nås enbart genom småvägarna.

Småvägar.

0 0,2 0,5 1 KM ↑
1:30 000

Skogsdunge utanför Södra Grönby omgärdad av åkermark.

ALLEMANSRÄTTSLIG MARK

Genom en kartläggning av den allemansrättsliga marken kring Grönby, blir det tydligt att vägnätet i princip är den enda möjligheten som står till buds för att nå de olika målpunkterna.

Allemansrättslig mark.

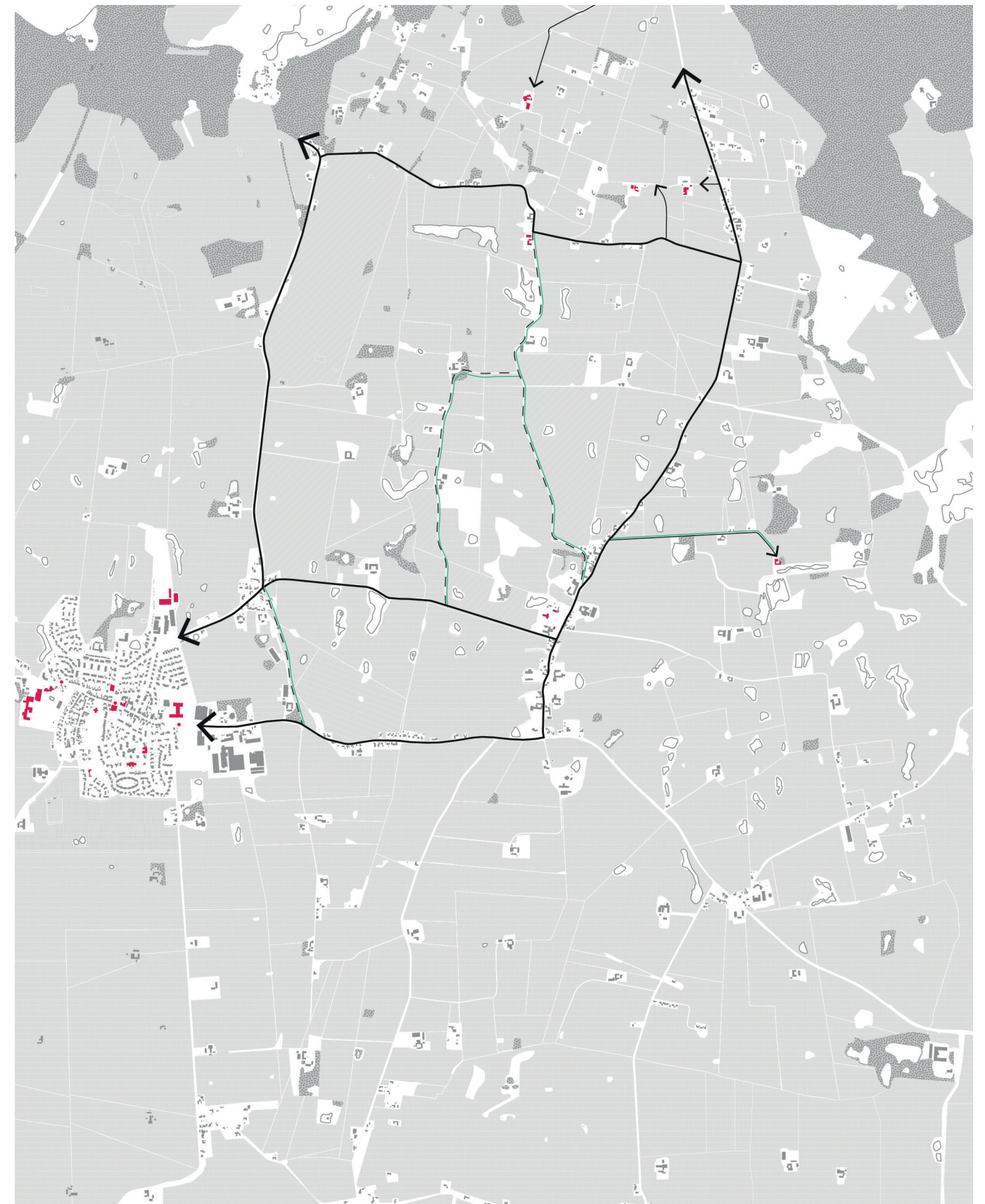
0 0,2 0,5 1 KM ↑
1:30 000

BEFINTLIGA KOPPLINGAR

Målpunkterna nås främst med bil, och det finns inte många alternativ för att röra sig till fots eller på cykel, vilket även bekräftas i mina samtal med boende i Grönby.

En av de boende beskriver hur hon har två promenadslingsor att förhålla sig till. Den ena innebär att hon går fram och tillbaka längs en och samma väg. Den andra, som visserligen erbjuder en rundgång, är egentligen för lång, men i takt med att en privat väg togs bort för några år sedan försvann även möjligheten att avbryta promenadslingan halvvägs.

CYKEL OCH FOTGÅNGARE
BIL

Befintliga kopplingar.

0 0,2 0,5 1 KM ↑
1:30 000

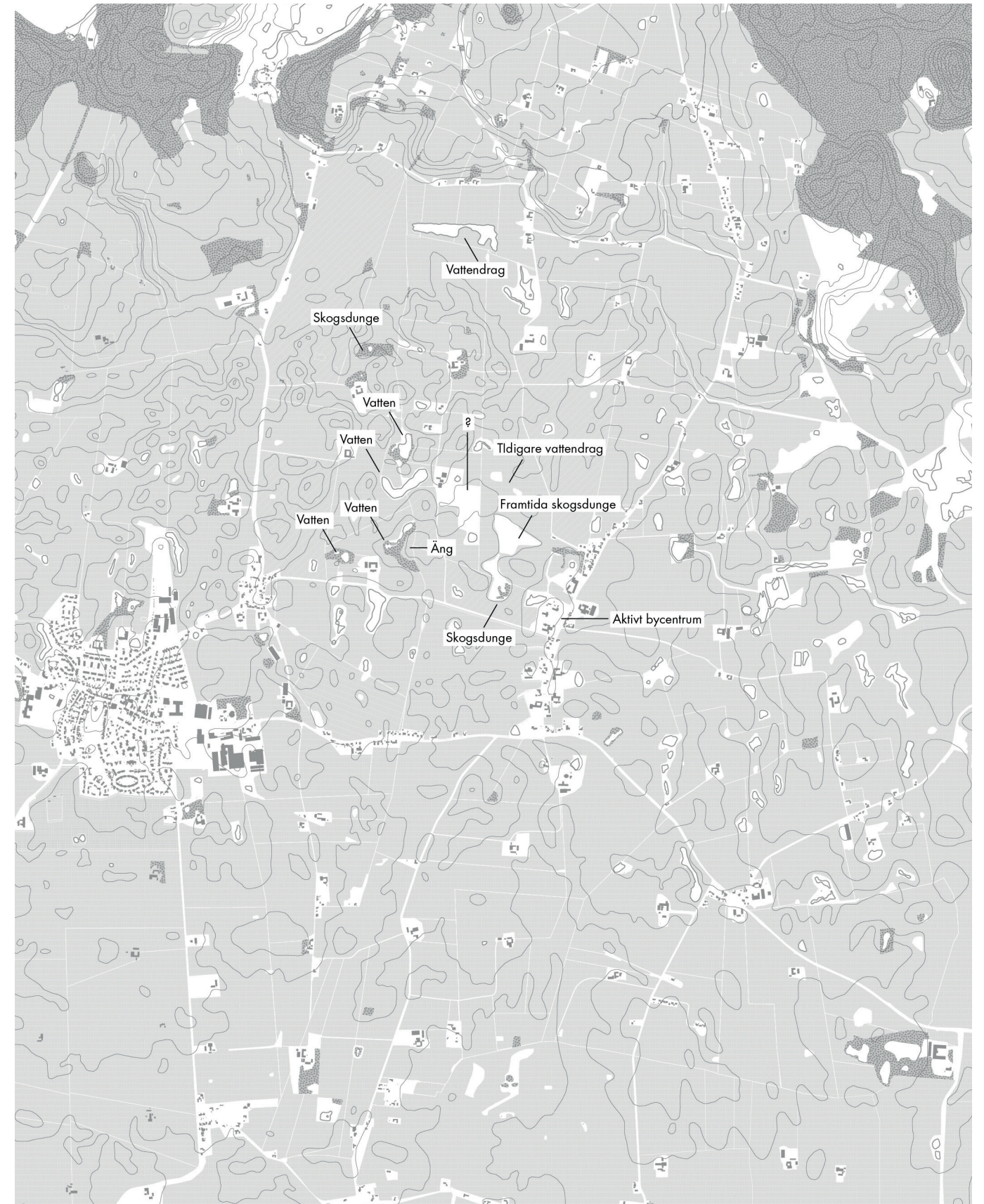

Ett av många vattendrag i landskapet utanför södra Grönby.

POTENTIELLA MÅLPUNKTER

Vad som däremot också blir tydligt i kartläggningen av den allemansrättsliga marken, är att det finns många potentiella målpunkter ute i landskapet idag. Mestadels fragmenterad grönstruktur.

Med stundtals stort besvär tar jag mig ut till flera av målpunkterna genom att röra mig längs åkergränser. Det tar inte lång tid innan bilvägen känns avlägsen. När jag når de olika målpunkterna slås av vilka inbjudande rumsligheter som skapas av träddungarna, häckstråken, de omslutna ängarna och vattendragen. De står i stark kontrast till åkerlandskapet. Några av dessa målpunkter visas på nästa sida.

Potentiella målpunkter.

0 0,2 0,5 1 KM ↑
1:30 000

Potentiella målpunkter.

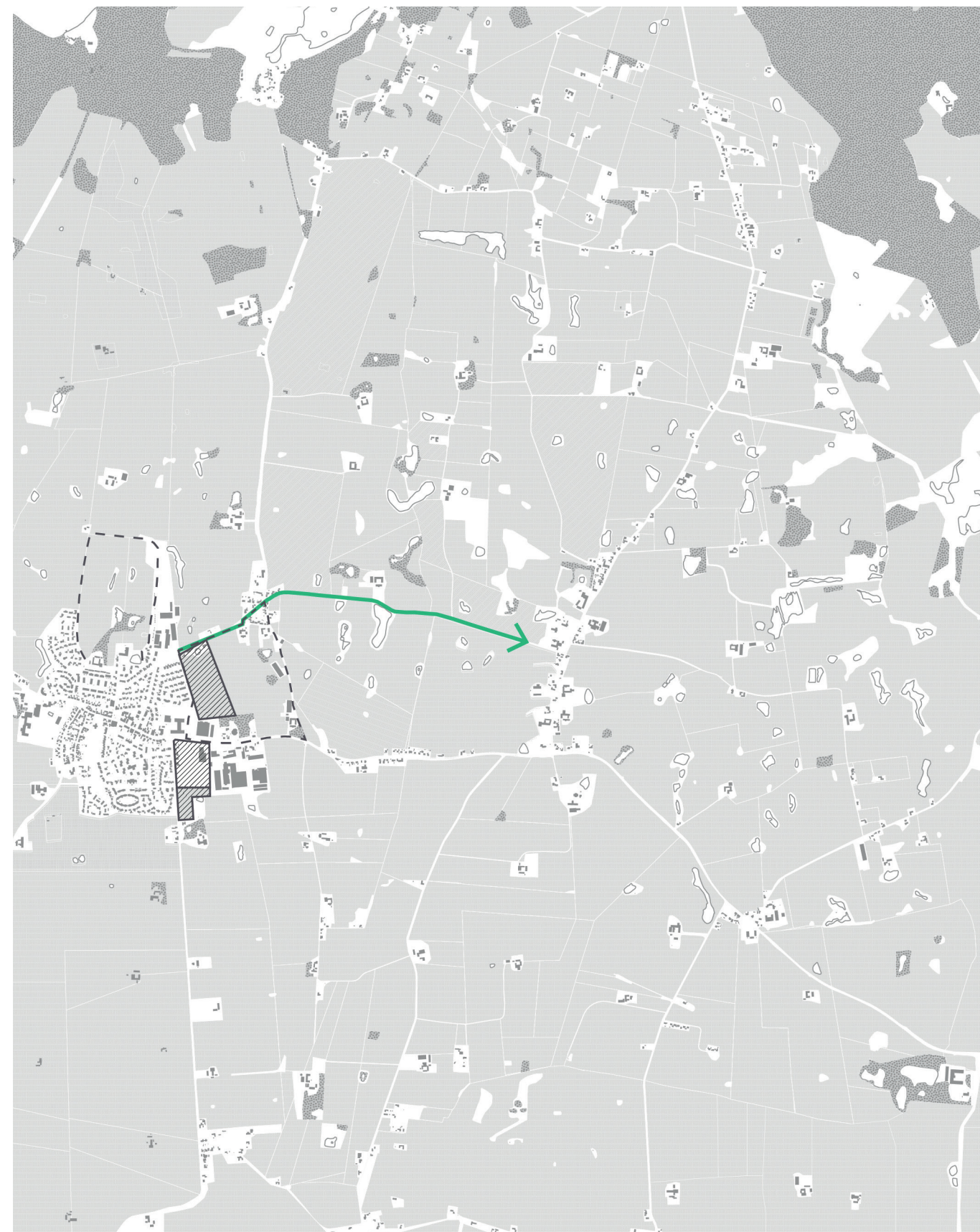
Potentiella målpunkter.

KOMMUNENS PLANER

Trelleborgs kommuns planer rör främst Anderslöv. Där planeras det för ny bebyggelse fram till 2028, samt två stycken rekreationsslingor. I översiktsplanen nämns det även att det hade varit önskvärt med en cykelkoppling till Grönby, men det utvecklas inte i detalj.¹⁹

- PLANERAD BEBYGGELSE
- PLANERAD CYKELKOPPLING
- PLANERADE REKREATIONSSLINGOR

¹⁹Trelleborgs kommun 2018.

Kommunens planer.

0 0,2 0,5 1 KM ↑
1:30 000

8. STRÅKEN

Mot bakgrund av kartläggningen av Grönby och dess omgivning, föreslås ett nätverk av stråk. Nätverket består av en kombination av permanenta och temporära stråk, som tillsammans kompletterar befintliga kopplingar och länkar samman flera av de målpunkter som tidigare har identifierats. Vissa delar av stråken följer befintliga gränser i landskapet, vissa delar återupplivar historiska gränser och vissa delar föreslår nya.

Huvudstråket är ryggraden i nätverket. Stråket erbjuder en cykelkoppling mellan Grönby och Anderslöv. Den permanenta karaktären som stråket antar möjliggör en långsiktighet i vegetationen.

De sekundära stråken möjliggör ytterligare utforskning av landskapet. Dessa stråk kan anta en enklare och flyktigare karaktär, mer lik beträdans. Stråkens dragning kan variera över tid, beroende på möjligheter och behov.

Längs med stråken möjliggörs olika typer av platsbildningar som utvidgningar av stråken. De flesta platserna består av befintlig grönstruktur, medan vissa är nya platser som hjälper till att bryta ner avstånden och ta del av de kvaliteter som en viss plats besitter, exempelvis en utsikt. Ett fåtal av dessa platsbildningar pekas även ut som lämpliga områden för nya bostadskompletteringar. Detta är platser som företrädesvis varken är jordbruksmark eller naturområde, och som dessutom kan utnyttja befintlig infrastruktur.

- HUVUDSTRÅK ● ● ● ●
- BETRÄDA ● ● ● ● ● ●
- POTENTIELLA PLATSER FÖR BOSTÄDER ▨
- PLATSBILDNINGAR ■

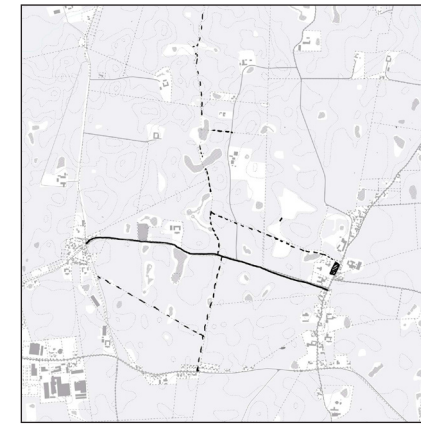
Föreslagna stråk.

0 0,2 0,5 1 KM ↑
1:30 000

SKISSPROCESS

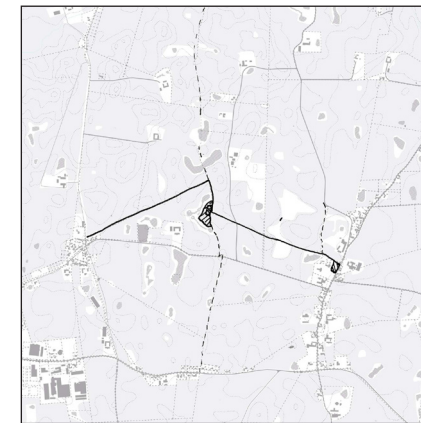
För att komma fram till en möjlig dragning av stråken har jag gått igenom en skissprocess. Skisserna baseras på kartläggningen av målpunkter och kopplingar i Grönby. Varje skiss utvärderades, och i nästa skiss försökte jag sedan att reagera på den föregående, det vill säga behålla de kvaliteter som jag fann och hitta nya alternativ till de mer problematiska delarna. Till slut landade jag i "Skiss 4", som jag sedan arbetade vidare med.

Skisserna visar att de stråk som jag föreslår i projektet inte är skrivna i sten. Stråken kan potentiellt sätt dras på många olika vis och i projektet har jag valt att utforska ett möjligt alternativ.

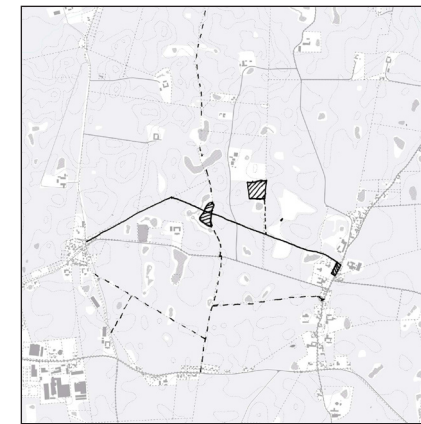
Skiss 1

Huvudstråket dras i princip enbart på kommunal mark vilket kan förenkla genomförandet. Stråken missar dock många målpunkter, ligger nära bilvägen och det är få händelser som bryter ner skalan.

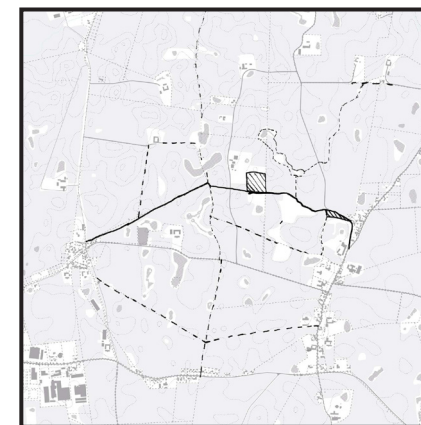
Skiss 2

Stråken ansluter till fler målpunkter än skiss 1, skapar ett större avstånd till bilvägen och ansluter till bykärnan. Huvudstråket är dock krokigt och kanske kan uppfattas som en omväg. Ansluter inte heller till så många potentiella platser för nya bostäder.

Skiss 3

Stråket behåller avstånd till bilvägen och ansluter till bykärnan, men är ändå mer effektiv. Huvudstråket korsar dock ett vattendrag, och ansluter fortfarande inte till så många potentiella bostadstomter.

Skiss 4

Skiss 4 ansluter till intressantare potentiella bostadstomter, samtidigt som huvudstråket inte behöver korsa vattendrag. Stråket är effektivt, men bryts ändå ner av målpunkter längs vägen. Denna skiss valde jag att arbeta vidare med.

STEGVIS UTBYGGNAD

STEG 1

I det första steget anläggs Trädraden längs en gammal skiftesgräns. Tillsammans med en beträda längsmed som ger tillgång till Ängen, ansluter slingan till den redan planerade rekreations slingan från Anderslöv. Samtidigt bildas en promenadslinga runt Sänkan, Holmen och Dammen, som ansluter till Södra Grönbys bykärna.

STEG 2

Med Dungen, Allmänningen och Höjden färdigställer det andra steget cykelleden mellan Grönby och Anderslöv. På delar av Allmänningen definieras byggrätter som anvisas till intresserade byggemyskaper.

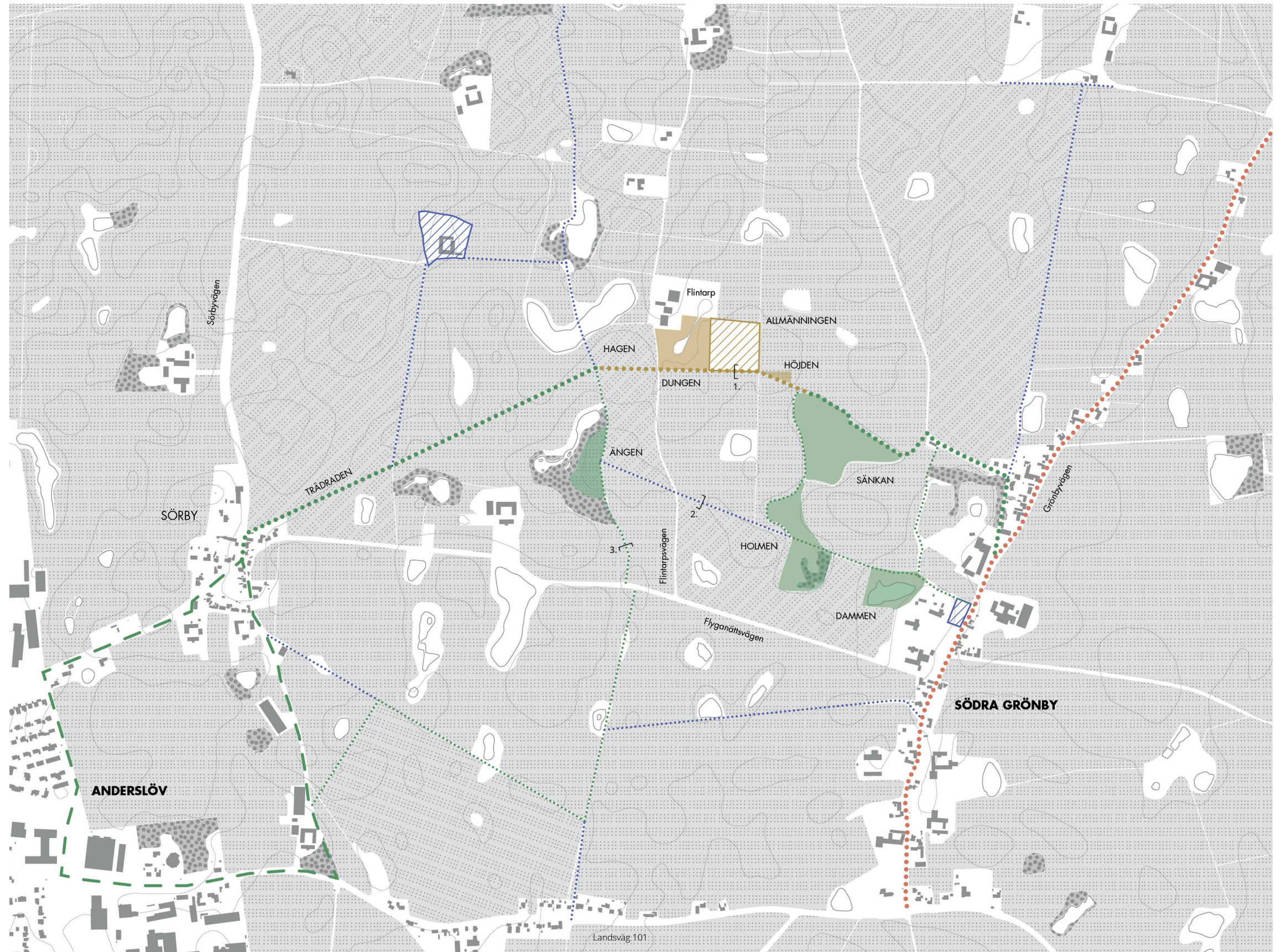
STEG 3

I det tredje steget förbättras gång- och cykelmöjligheterna längs Grönbyvägen. Det ger fler bybor enklare tillgång till stråken.

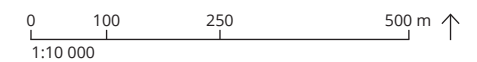
STEG 4

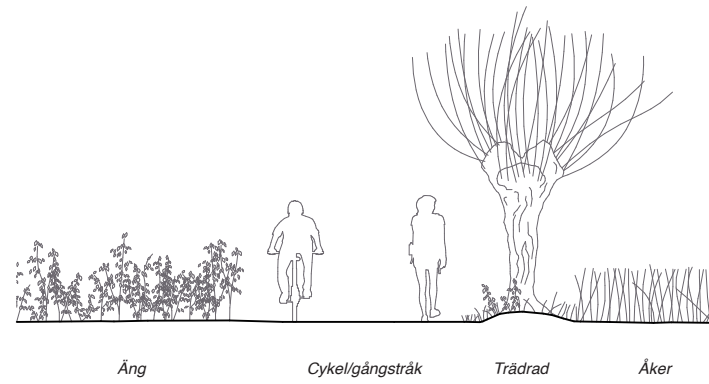
Det fjärde steget innebär att nya beträdor ut i landskapet testas, beroende på var det finns intresse och behov. Vissa kan ersätta tidigare beträdor, andra kompletterar.

- HUVUDSTRÅK
- BETRÄDA
- POTENTIELLA PLATSER FÖR BOSTÄDER ▨
- KOMMUNENS PLANERADE REKREATIONSSLINGOR - - -

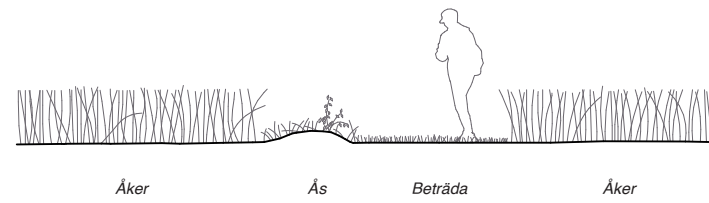

De föreslagna stråkens stegvisa utbyggnad.

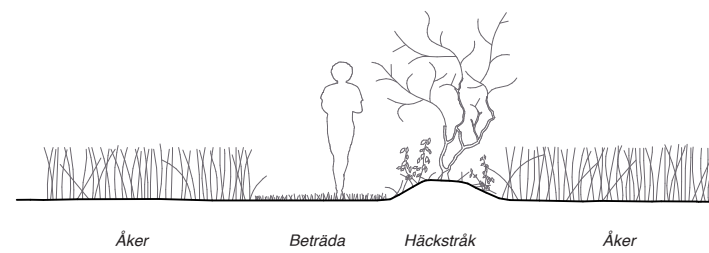

1. Permanent huvudstråk.

2. Tillfälligt stråk längs befintlig skiftesgräns.

3. Tillfälligt stråk längs befintligt häckstråk.

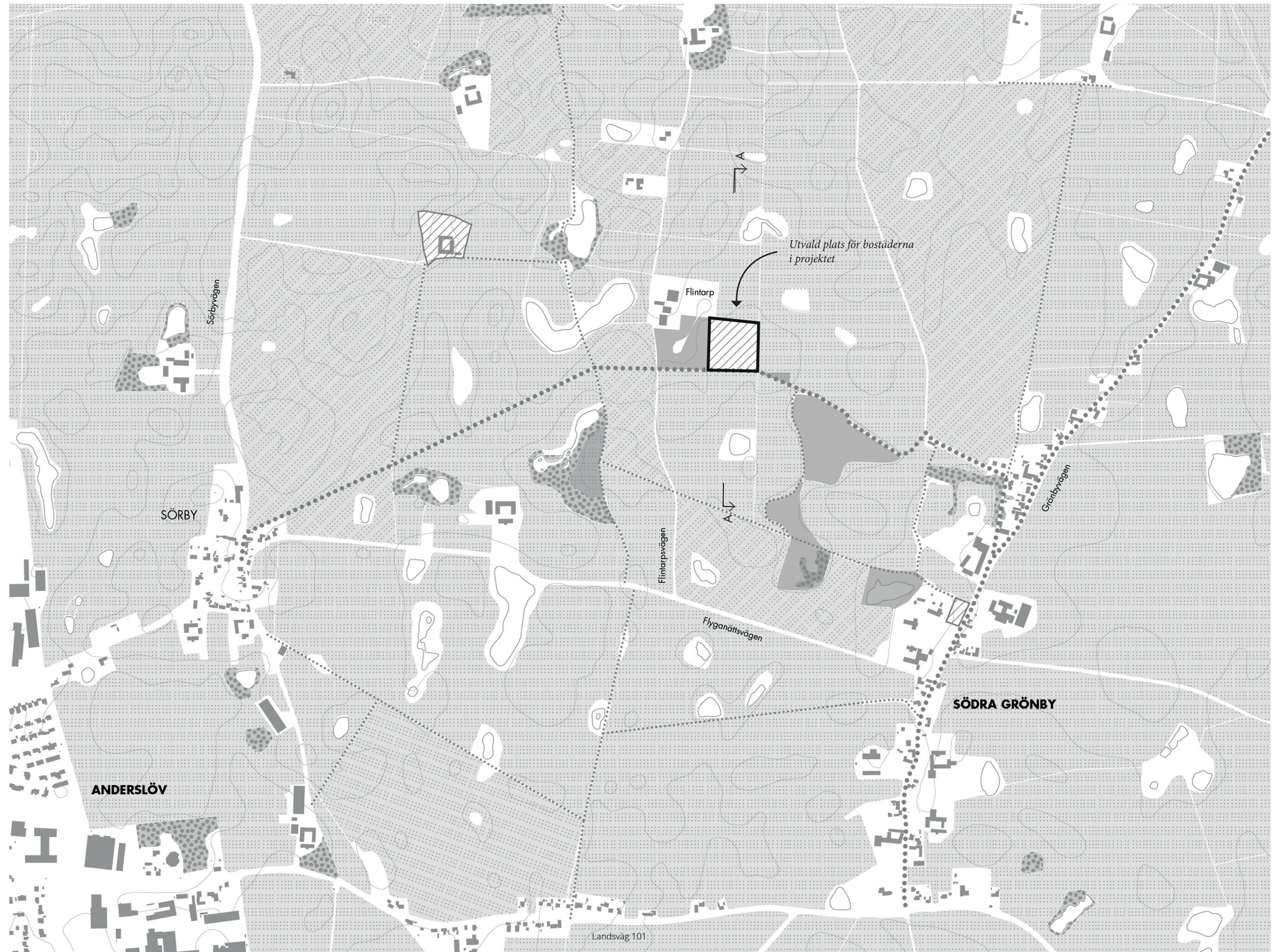
Exempel på stråksektioner.

Vegetationen kastar en svalkande skugga över en beträda i Höjeådal, men lämnar samtidigt jordbruksmarken fortsatt exponerad för solen.

9. VAL AV PLATS

Den utvalda platsen för bostäderna är belägen mitt emellan Grönby och Anderslöv. Platsen används varken som jordbruksmark eller naturområde, utan är idag föremål för diverse upplag. Jag har i projektet tagit mig friheten att spekulera kring vilka kvaliteter på platsen som skulle kunna lyftas fram i framtiden, för att betona den potential som jag anser att platsen besitter.

Den utvalda platsen för bostäder.

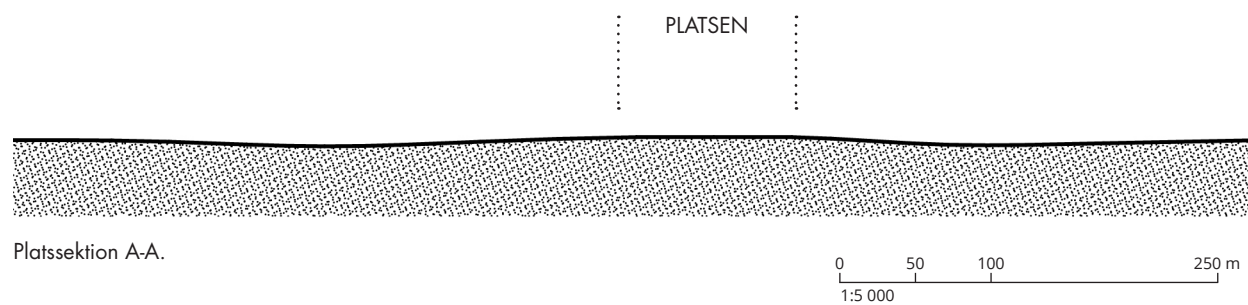
0 100 250 500 m ↑
1:10 000

PLATSENS POTENTIAL

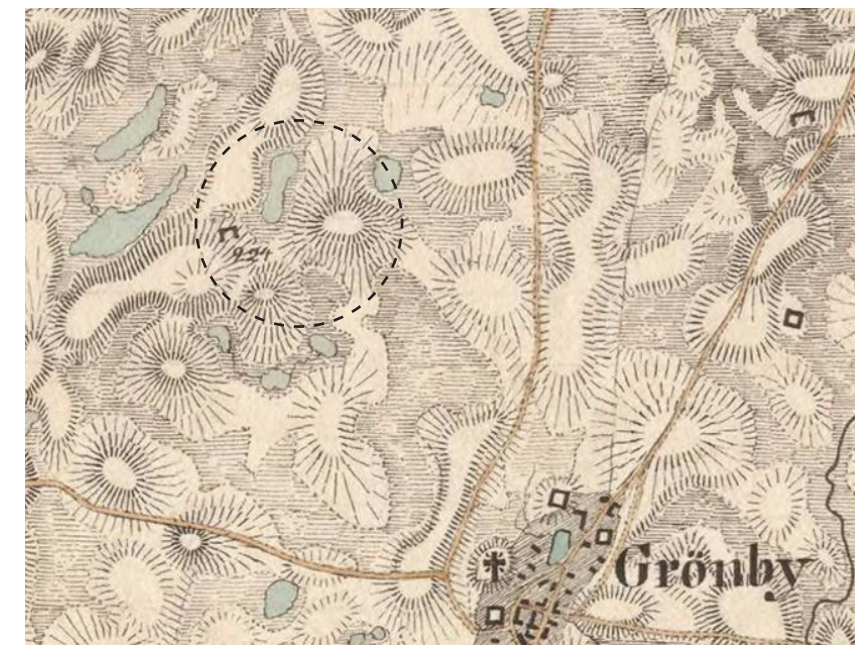
I landskapet upplevs platsen som en plåtå, något upphöjd från sin omgivning. Även om höjdskillnaderna är små, möjliggör det upphöjda läget en vacker utsikt mot öster och norr, ut över det öppna och mer kuperade landskapet i norra Grönby.

I platsens utkant finns ett vattendrag/en gammal mörgelgrav. Genom att studera gamla kartor och ortofoton är det tydligt att vattendraget har varit större och sträckt sig ned söderut. Idag återspeglas det som en sänka i topografin.

För att definiera en potentiell tomt för bostäder, återupplivas det gamla vattendraget. Kring vattendraget föreställer jag mig att mindre och större vegetation får fäste och gynnas, för att bilda en trädunge. Det återupplivade vattenstråket och den nya vegetationen ramar tillsammans med huvudstråket in en tomt av intresse för bostäder. Detta illustreras i situationsplanerna på nästkommande sidor.

Platsen idag.

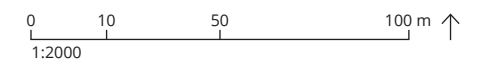
I rekogniseringskartan från 1820 syns bland annat det gamla vattendraget. Platsen är inringad med streckad linje.

Platsen idag.

Det föreslagna huvudstråket, det återupplivade vattendraget och ny vegetation och befintliga åkergränser ramar tillsammans in en plats.

10. BOSTÄDERNA

För att svara mot frågeställningen präglas bostäderna av främst tre aspekter. För det första uppförs bostadshusen som byggemskaper. Den rådande definitionen av byggemskaper är följande:

“En byggemskap är en grupp människor som utifrån sina egna ambitioner tillsammans planerar, låter bygga och senare använder en byggnad.”²⁰

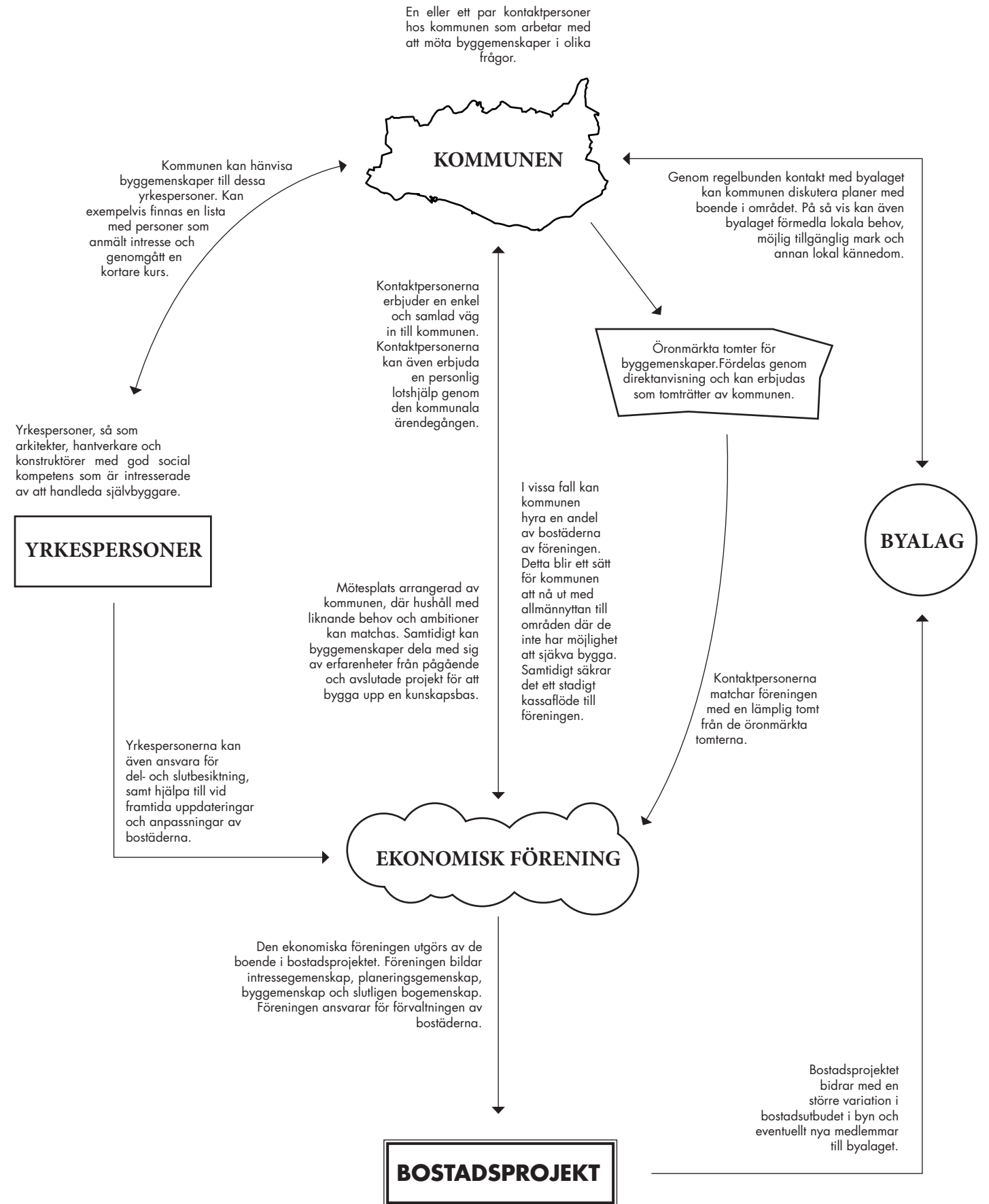
Byggemskaper kan vara ett sätt att möjliggöra bostadsprojekt på marknadsvaga platser, mycket tack vare att en byggemskap till skillnad från en professionell fastighetsägare inte behöver ha något avkastningskrav. Finansieringen kan dock fortfarande vara en stor utmaning för många byggemskaper. Planeringsprocessen måste ofta finansieras av medlemsintäkter, startbidrag och eventuellt andra bidrag som förlagsinsatser. När byggprocessen väl har kommit igång kan byggemskapen lyfta sin byggkredit, men för att underlätta finansieringen fram till dess kan kommunen exempelvis vänta med att ta betalt för sina tjänster tills bygget har kommit igång, eller rentav färdigställts.²¹

I byggprocessen kan det även finnas utrymme för byggemskapen att delta till en viss grad i det praktiska arbetet. Genom att möjliggöra självbyggeri kan byggnadskostnaderna sänkas ytterligare. Men det handlar inte bara om att sänka kostnaderna genom eget arbete, byggprocessen kan också bli ett sätt att lära känna varandra. Genom att medverka i byggprocessen går det dessutom att få en helt annan förståelse för huset som man sedan ska bo i, vårda och kanske utveckla.²² Att föreslå byggemskaper ska däremot inte ses som en möjlighet att överföra bostadsansvaret från kommunen till civilsamhället. För att byggemskaper ska kunna genomföras på ett bra sätt krävs ett tätt samarbete mellan kommun, yrkeskårer och civilsamhälle. I diagrammet på nästa sida har jag illustrerat ett exempel på hur ett sådant samarbete skulle kunna se ut.

²⁰Föreningen för byggemskaper, *Om byggemskaper*, <https://byggemskap.se/om-byggemskaper/> [hämtad 2023-02-07].

²¹Boverket, *Byggemskaper som en del i bostadsförvaltningen* (Boverket, 2018), s. 22.

²²Stiftelsen Byggekologi, “Självbyggeri - Står vi inför en ny egnahemsrörelse?”, 7/7 - 2021, YouTube, <https://www.youtube.com/watch?v=UuSOf3xIU5Q>.

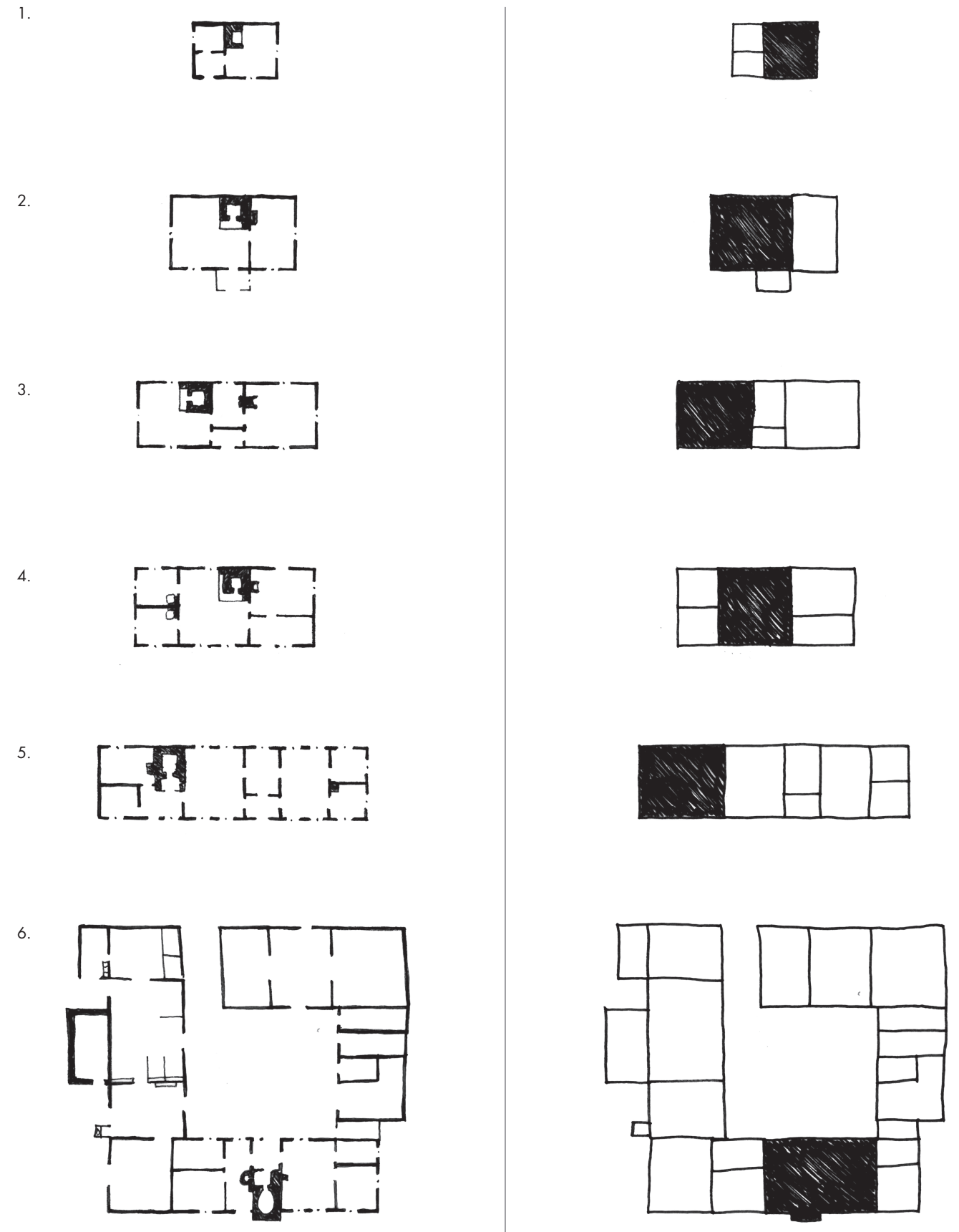
För det andra möjliggör bostäderna delade rum och funktioner. En ökad delning möjliggör en resurssnålare livsstil men också ett mer flexibelt och socialt boende. Tanken är att det kan möjliggöra levnadssätt som är svårare att uppnå i enfamiljshus.

För det tredje medger bostäderna en utbyggnad över tid. Det gör det möjligt att börja med en enklare och mindre bostad, som över tid kan byggas ut om behov uppstår. Möjligheten till framtida expansion blir ett sätt för byggemenskapen att sprida ut kostnaderna över tid, men det ger även rum för individuella uttryck att växa fram i flerbostadshuset.

En utbyggnad över tid är inte någonting nytt i nordisk byggnadskultur. Genom att studera historiska bostadstypologier är det möjligt att uttröna stugan som en kärna i bostaden, den arkitektoniska grundformen.²³

Målgruppen för bostäderna i projektet kan tänkas vara väldigt varierad, med det gemensamt att de önskar bo i Grönby, men intresserar sig för en annan boendeform än småhus.

²³Finn Werne, *Böndernas Bygge* (Båstad: Arkitektur & Kultur, 2017), s. 57.

1. Enkelstuga, 2. Sidokammarstuga, 3. Parstuga, 4. Framkammarstuga, 5. Sydsvensk bostadslänga, 6. Skånegård
Stugan markerad i svart till vänster.

INBJUDANDE FORM

Den holländska arkitekten Herman Hertzberger använder begreppet polyvalens (direkt översatt från engelskans "polyvalence") för att beskriva ett förhållningsätt till formgivning som uppmärksammar strukturernas inneboende kraft att väcka associationer i oss användare.

Polyvalens innebär en strävan efter att bygga strukturer som föreslår snarare än föreskriver användning, en balansgång mellan flexibilitetens ibland överväldigande frihet, och det exkluderande i det allt för specifika. Genom att vila mot en existerande struktur som dels skänker oss trygghet i nödvändiga funktioner och rum, dels hjälper oss att definiera våra valmöjligheter, kan vi uppmuntras till att uttrycka och experimentera med individuella behov; att i förlängningen appropriera en plats.²⁴

Jag finner detta förhållningssätt inspirerande, dels eftersom det medger en förändring över tid, men även eftersom det har vissa likheter med traditionella typologiers utbyggnad över tid. Det vill säga, expansionen vilar mot de grundläggande funktionerna, historiskt sett vad som utgör stugan.

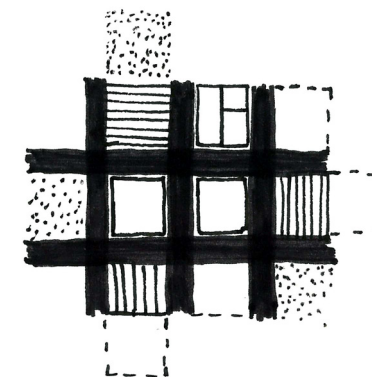
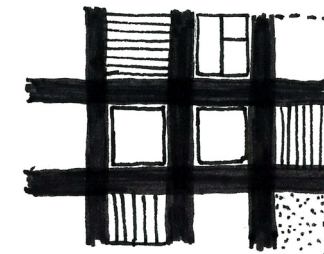
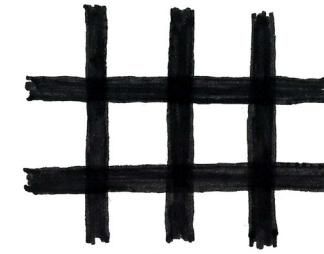
I Hertzbergers Diagon Dwellings tillhandahålls fundamentet till en avskiljning mellan två bostäders uteplatser. En inbjudan till de boende att förhandla om vilken typ av gräns som föredras.²⁵

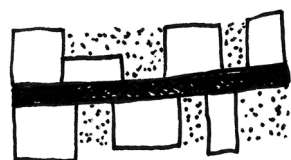
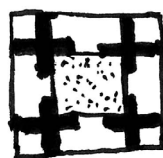
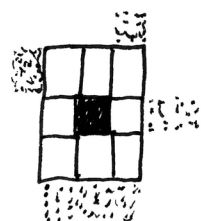
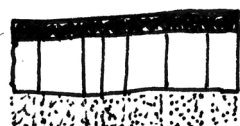
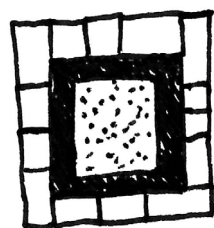
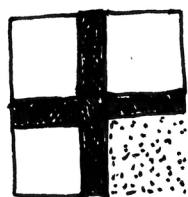
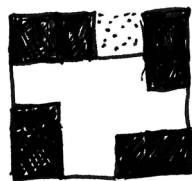
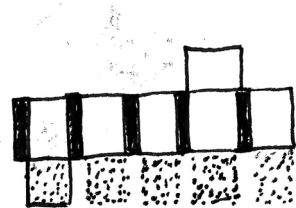
²⁴Herman Hertzberger, *Lessons for Students in Architecture* (Rotterdam: Uitgeverij 010.-III, 1991).

²⁵Hertzberger 1991.

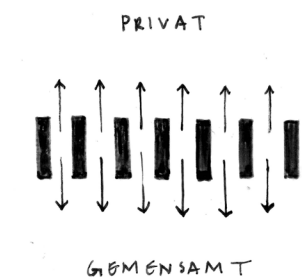
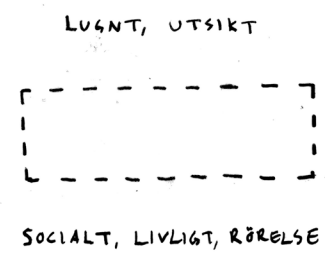
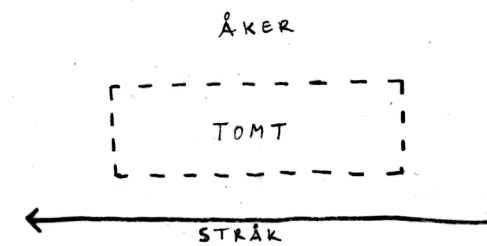
ETT RAMVERK

Mot bakgrund av de huvudsakliga intentionerna ses bostäderna i det här projektet som ett ramverk. Ramverket utformas av arkitekten och utgörs av de svårare delarna på byggarbetsplatsen. Det kan exempelvis vara installationer, våtrum och klimatskal. Inom ramarna kan anpassningar och utbyggnader äga rum, som guidas både rumsligt och strukturellt av ramverkets organisation. Det vardagliga livet omvandlar över tid det rationella och generella till personligt specifikt.

Ramverket kan potentiellt sett organiseras på en mängd olika vis beroende på platsens förutsättningar och byggemenskapens inflytande.

På den valda platsen för det här projektet manifesterar sig ramverket som en serie serviceväggar. Byggnaden ses som ett filter mellan det gemensamma och det privata.

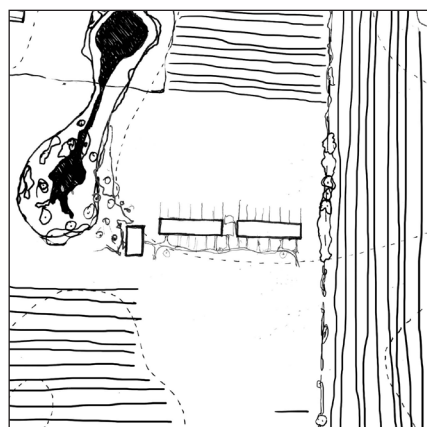

De långa huskropparna landar på platsen som ett filter mellan den gemensamma allmännigen, som i projektet ses som en utvidgning av huvudstråket, och de mer privata ytorna mot åkermarken.

0 10 50 100 m ↑
1:2000

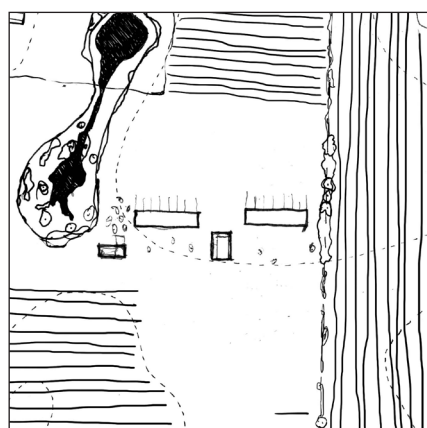

Allmänningen blir en av flera naturliga mötesplatser längs stråken.

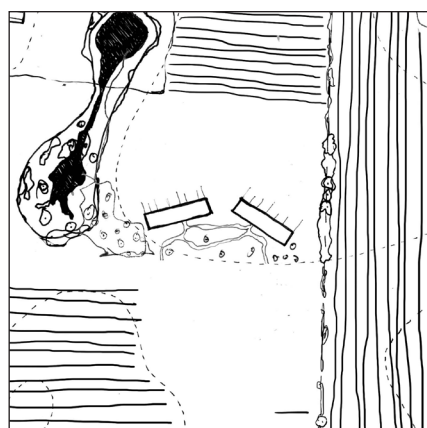
Skiss 1

Byggnaderna placeras längs med huvudstråket. Skissen ger upphov till en stor privat sida av husen, men inte mycket mark för allmänheten.

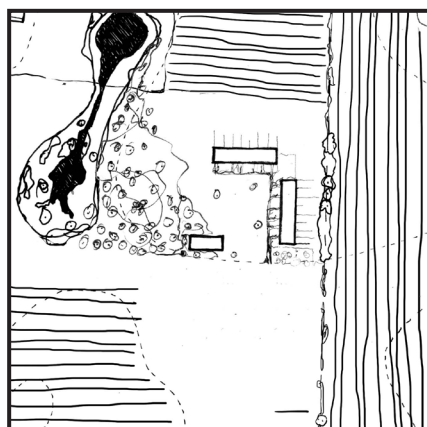
Skiss 2

Husen flyttas bak ett steg från stråken, små gårdsrum kan definieras med hjälp av komplementbyggnader mot stråken. Fortfarande ganska lite publik mark.

Skiss 3

Jag tyckte om hur skiss 2 började antyda gårdsrum, som en utvidgning av huvudstråket. I denna skiss försökte jag att förstärka det. Däremot utnyttjas inte utsikten optimalt för bostäderna än.

Skiss 4

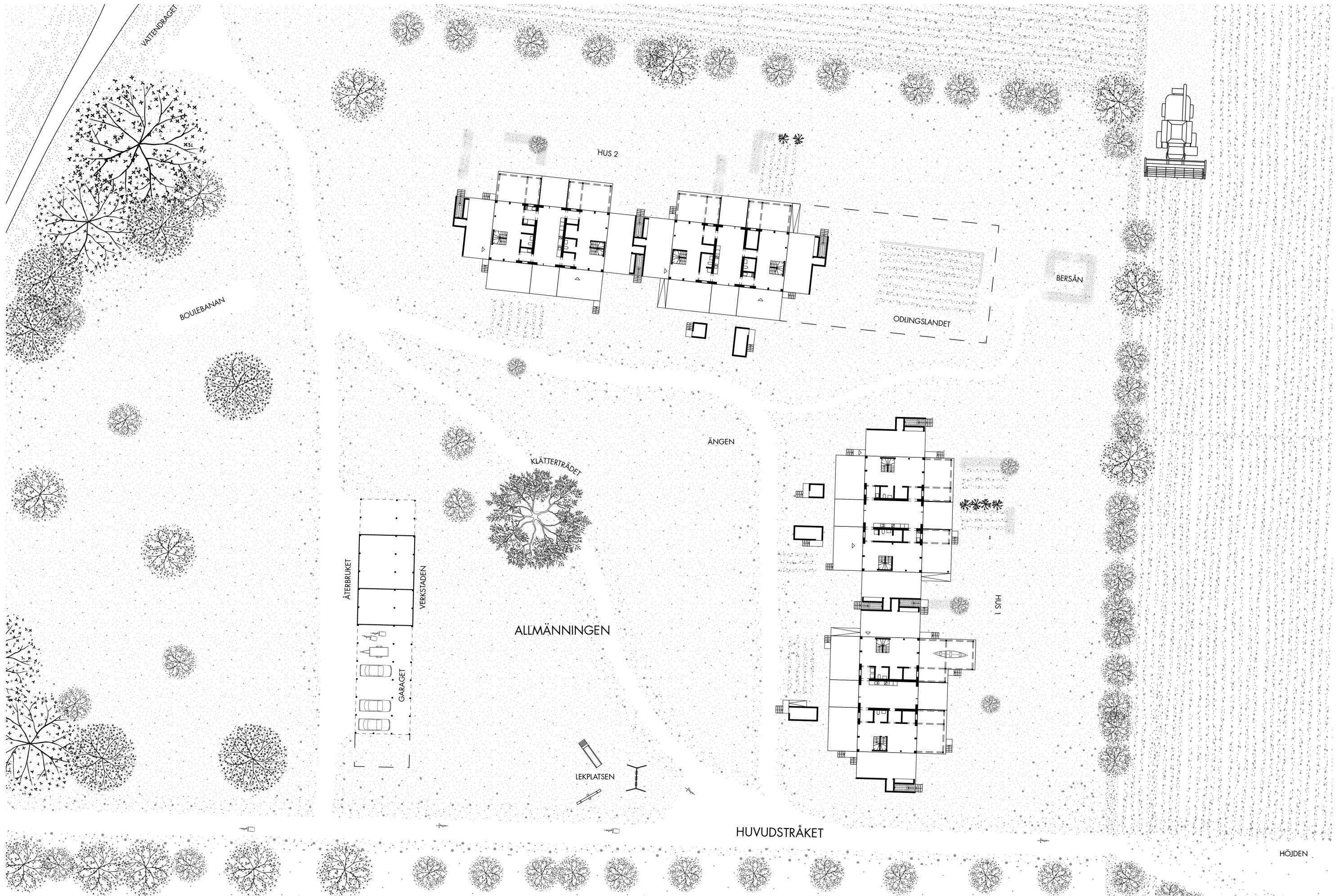
I skiss 4, som jag sedan arbetade vidare med, försökte jag att betona gårdsrummet, eller allmänningen, men också utnyttja utsikten bättre för bostäderna. En tydligare koppling mellan vattendraget och huvudstråket skapas diagonalt över allmänningen.

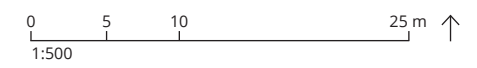
Behovet av skydd i, och önskan om utsikt över landskapet möts i en häck i södra Grönby.

SKYDD I DET ÖPPNA LANDSKAPET

I det öppna landskapet finns det ett behov av att etablera skydd mot sol, vind, regn, jordflykt och snö. I projektet etableras olika mikroklimat med hjälp av vegetation så som träd, buskar och häckar, byggnadskropparnas placeringar och husens gestaltning med bland annat kringbyggda uterum.

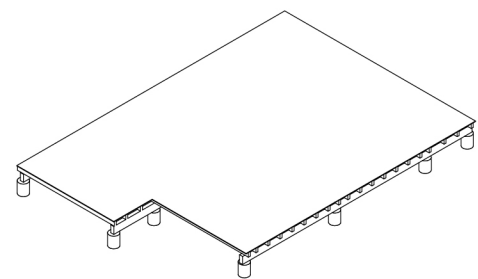

I den oprogrammerade allmanningen approprieras platser efter behov.

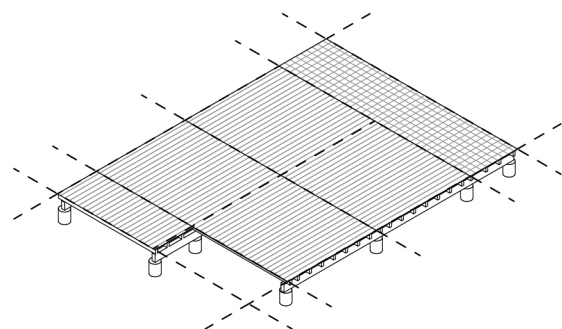

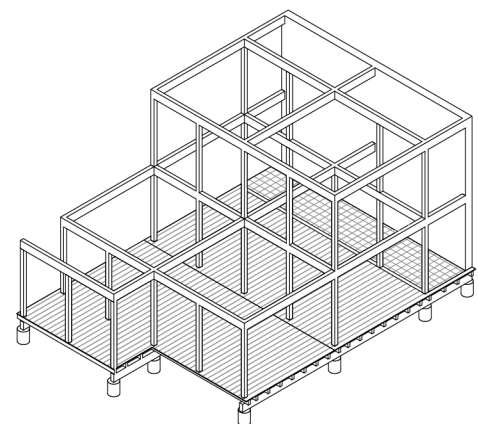
Den livliga sidan av husen ut mot den gemensamma allmänningen.

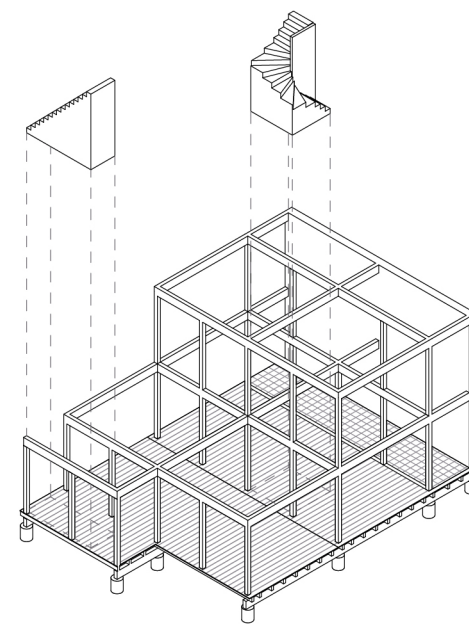
1.

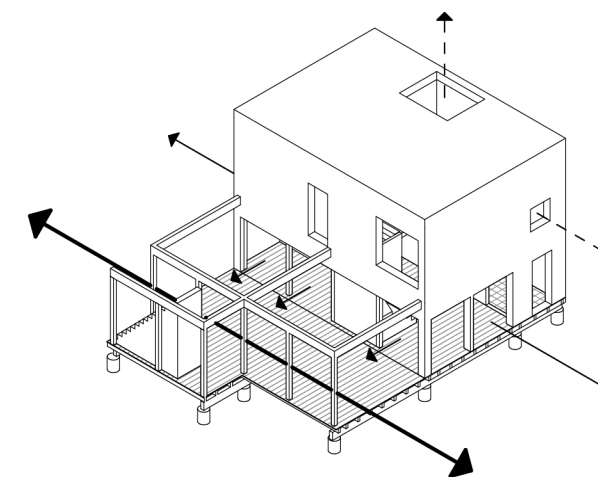
2.

3.

4.

5.

STÄLLNINGSTAGANDEN

1. Grund

Byggnaderna möter marken på plintar. Plintgrunden tillåter en större flexibilitet för installationer under byggprocessen, minskar markarbetet och minimerar användandet av betong. Upphöjningen bidrar möjligtvis även till en större upplevd distans till åkrarna utanför tomten, men också ett gradskillnad i privathet från allmänningen.

2. Rumsindelning

Bostäderna bygger på en generalitet i rumsstorlekar, som möjliggör en frihet i användningen. Detta möjliggörs av servicezonen.

3. Bärverk

Byggnadens bärande element utgörs av en enkel träkonstruktion. Konstruktionen möjliggör självbyggeri och förenklar framtida Anpassningar. Tillsammans med plintgrunden får byggnaden en lätthet i uttrycket.

4. Trappor

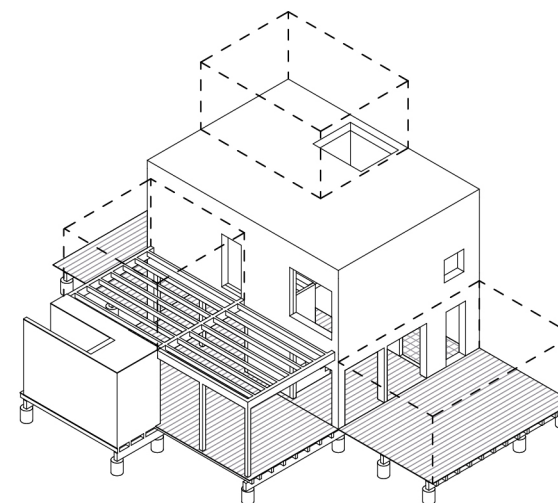
Trappan i bostaden fungerar som ett rumsindelnde element. Trappan till terrassen möjliggör att det utrymmet kan användas fristående från bostaden.

5. Klimatskal och öppningar

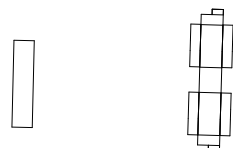
Öppningarna i markplan möjliggör passage mellan de två sidorna och en direkt fysisk relation mellan innerrummen och uterummen, medan öppningarna på den övre våningen ramar in vyer.

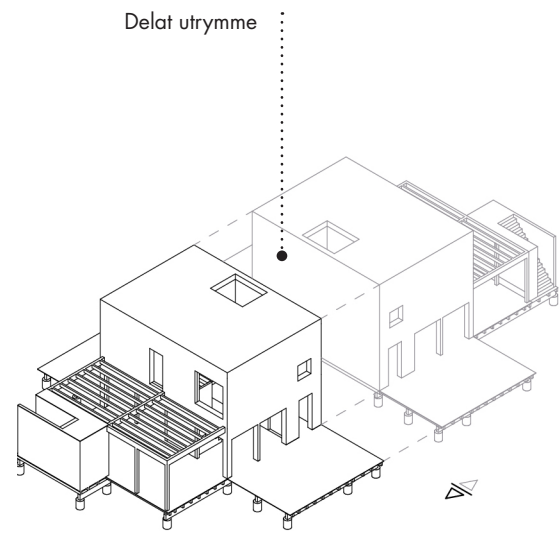
6. Plats för expansion

Det låglutande taket, terrassen, det oprogrammerade uterummet och trädäcken är alla potentiella ytor för expansion.

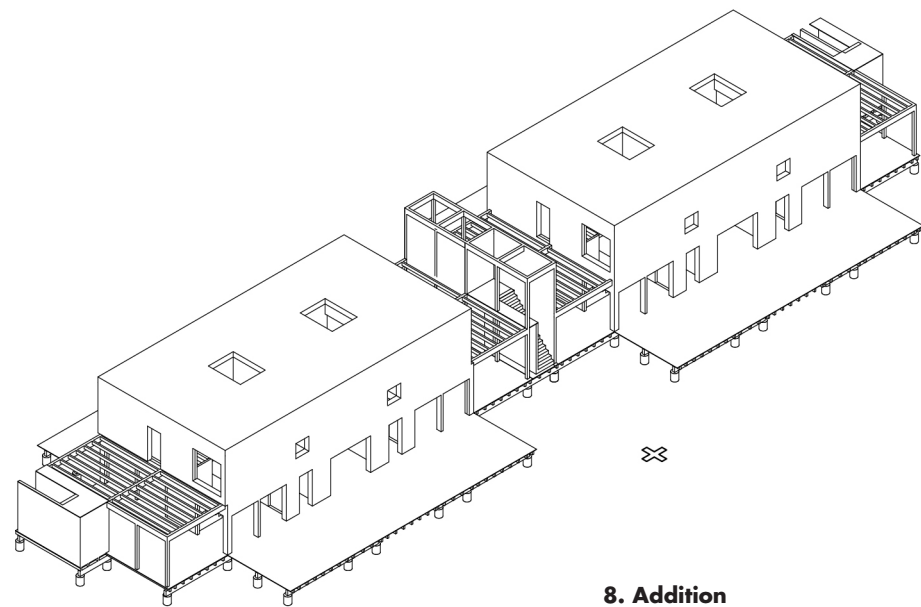
6.

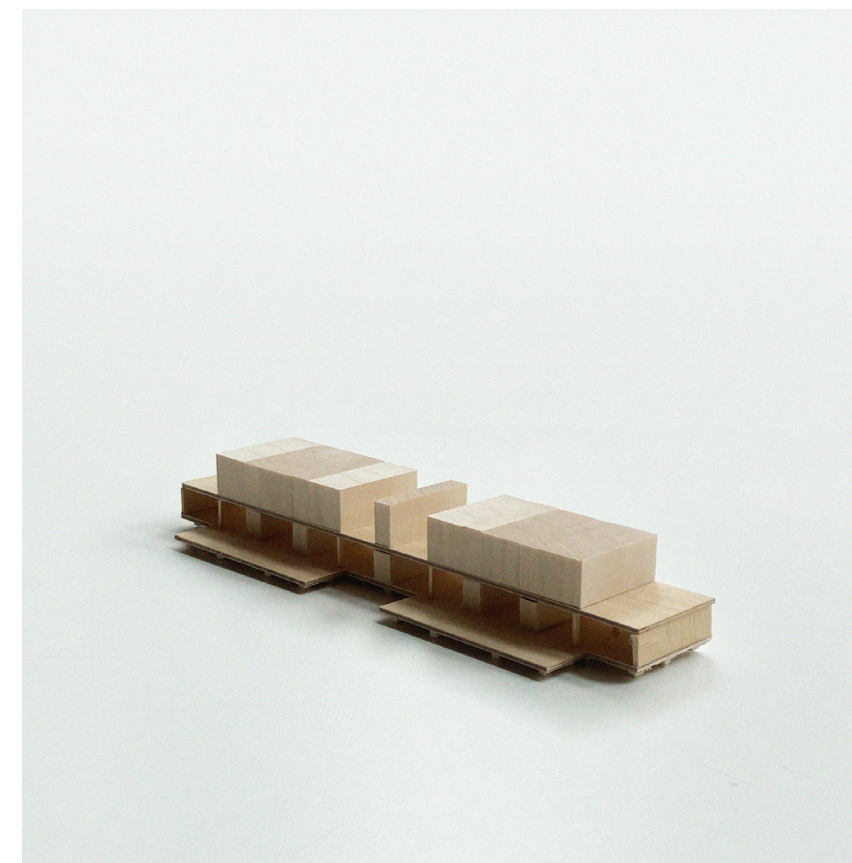
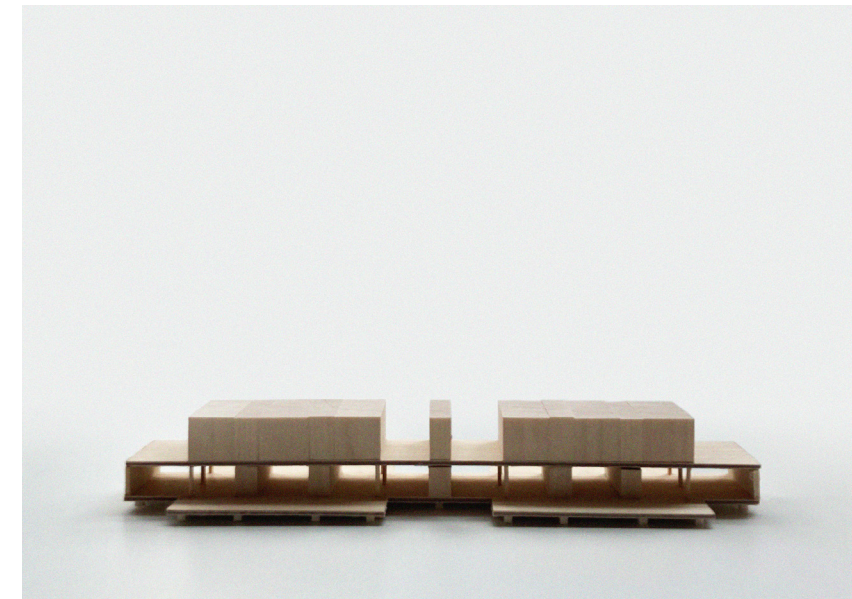
7. Spegling

Genom att spegla bostadsenheten möjliggörs delade utrymmen mellan bostäderna.

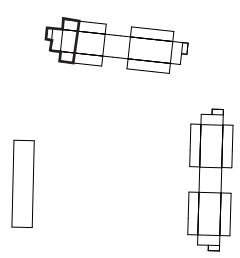
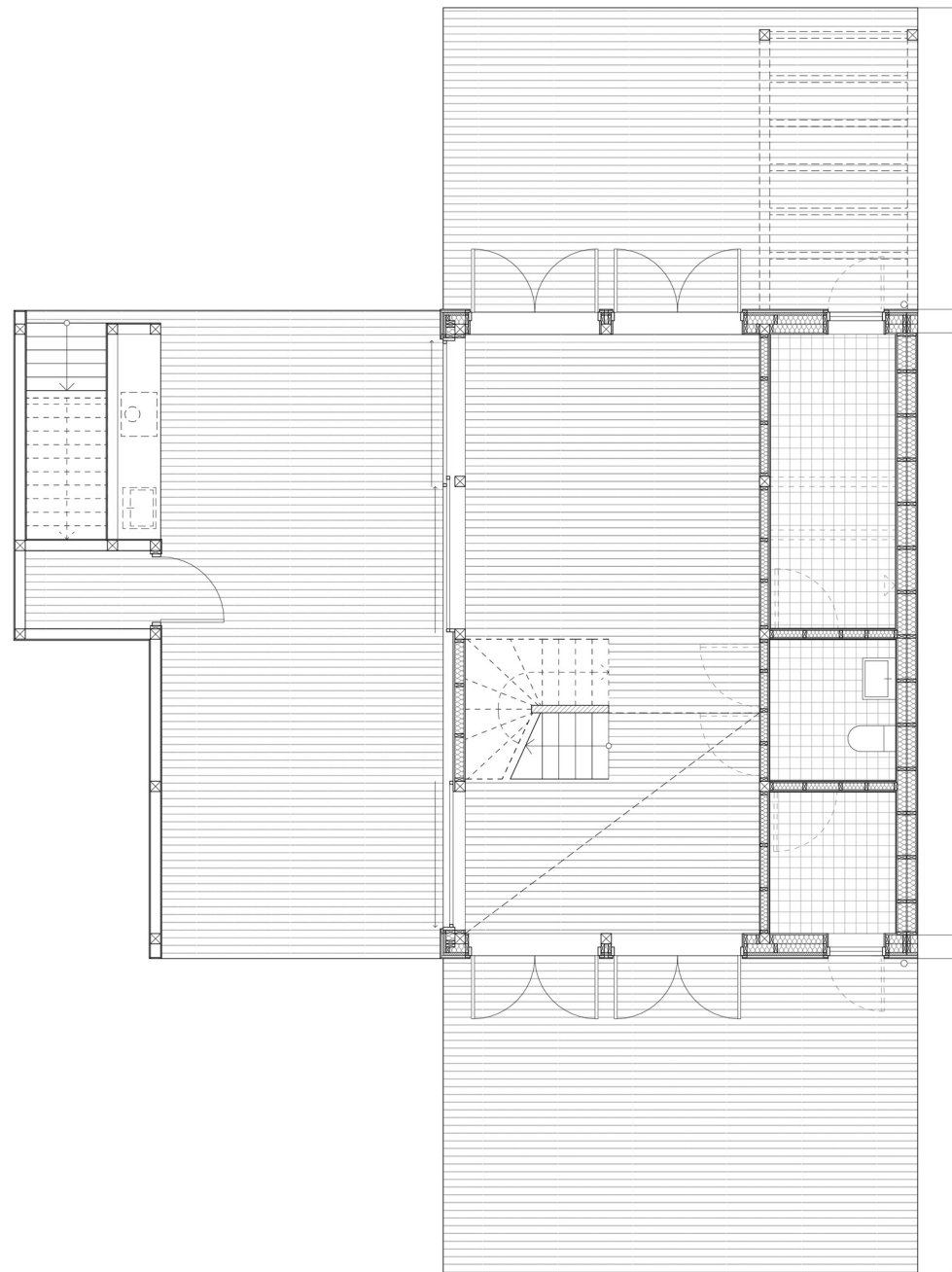

8. Addition

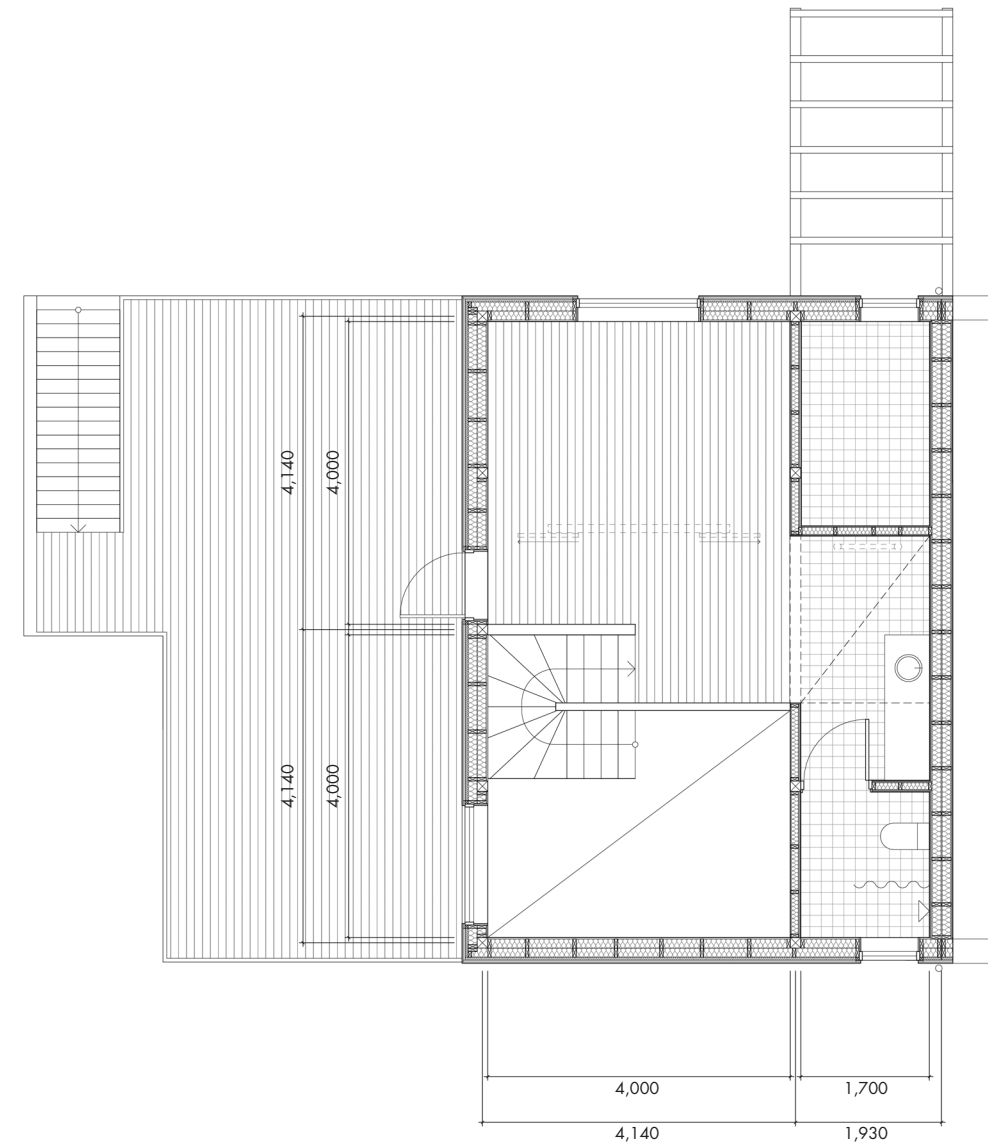
Bostäderna adderas parvis till varandra för att forma huslängorna.

Den långa huskroppen med öppenheten i bottenvåningen.

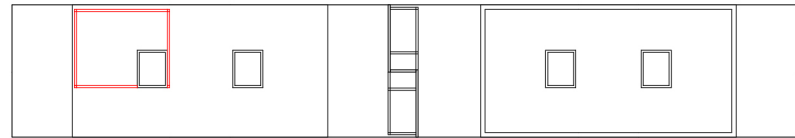

0 1 2,5 5 m
1:100
PLAN 1 (TYPPPLAN)

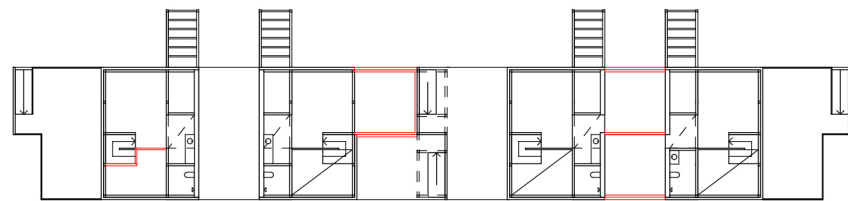

0 1 2,5 5 m
1:100
PLAN 2 (TYPPPLAN)

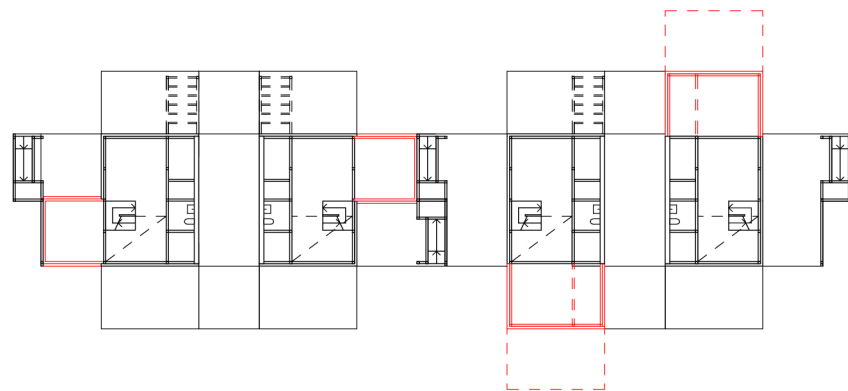
Typplanerna ska ses som ett utgångsläge på ritbordet, varifrån anpassningar kan ske utifrån de boendes behov i samrådan med arkitekten.

Tak

Plan 2

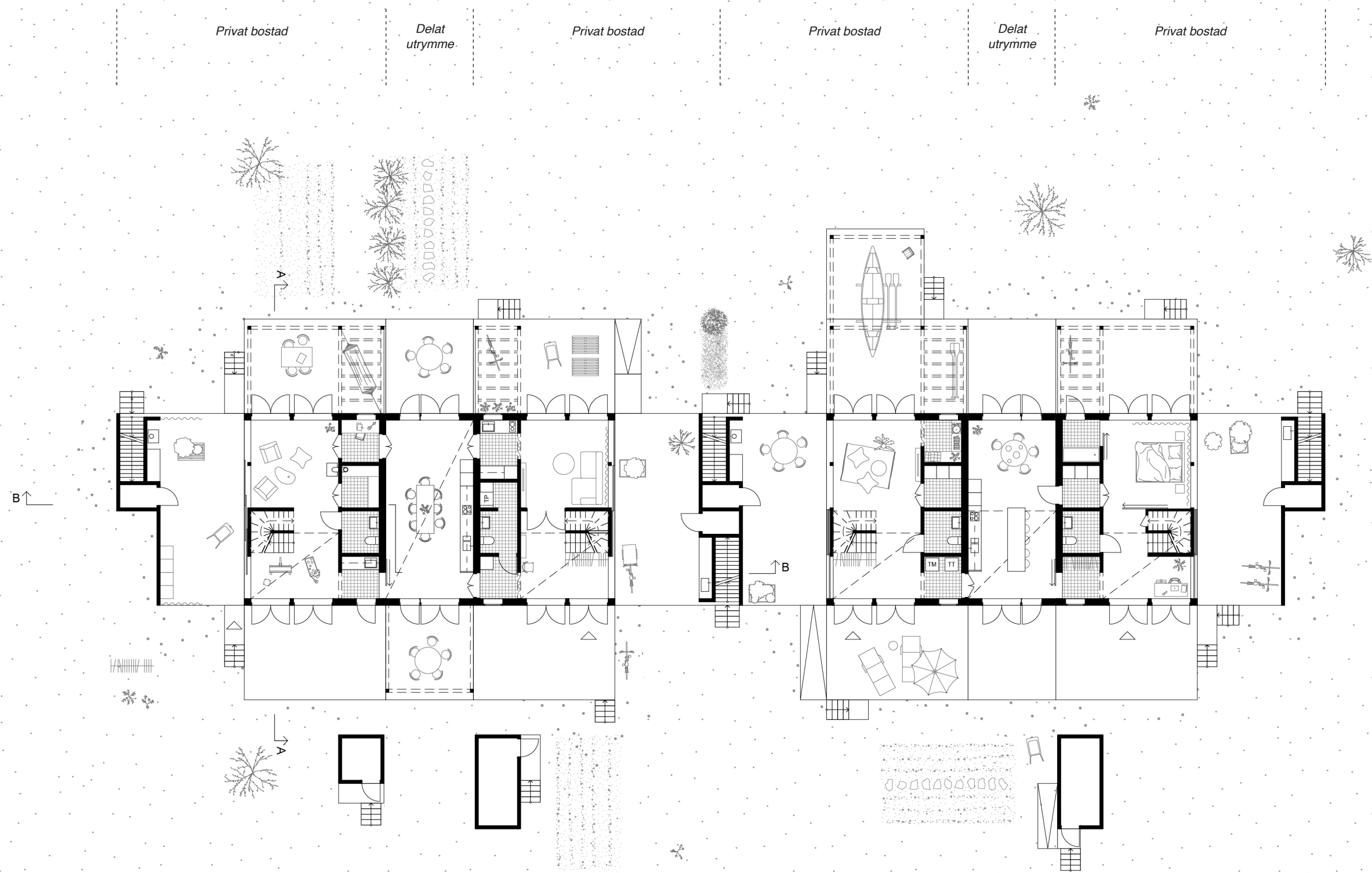

Plan 1

Exempel på möjliga utbyggnader av bostaden illustrerat i rött.

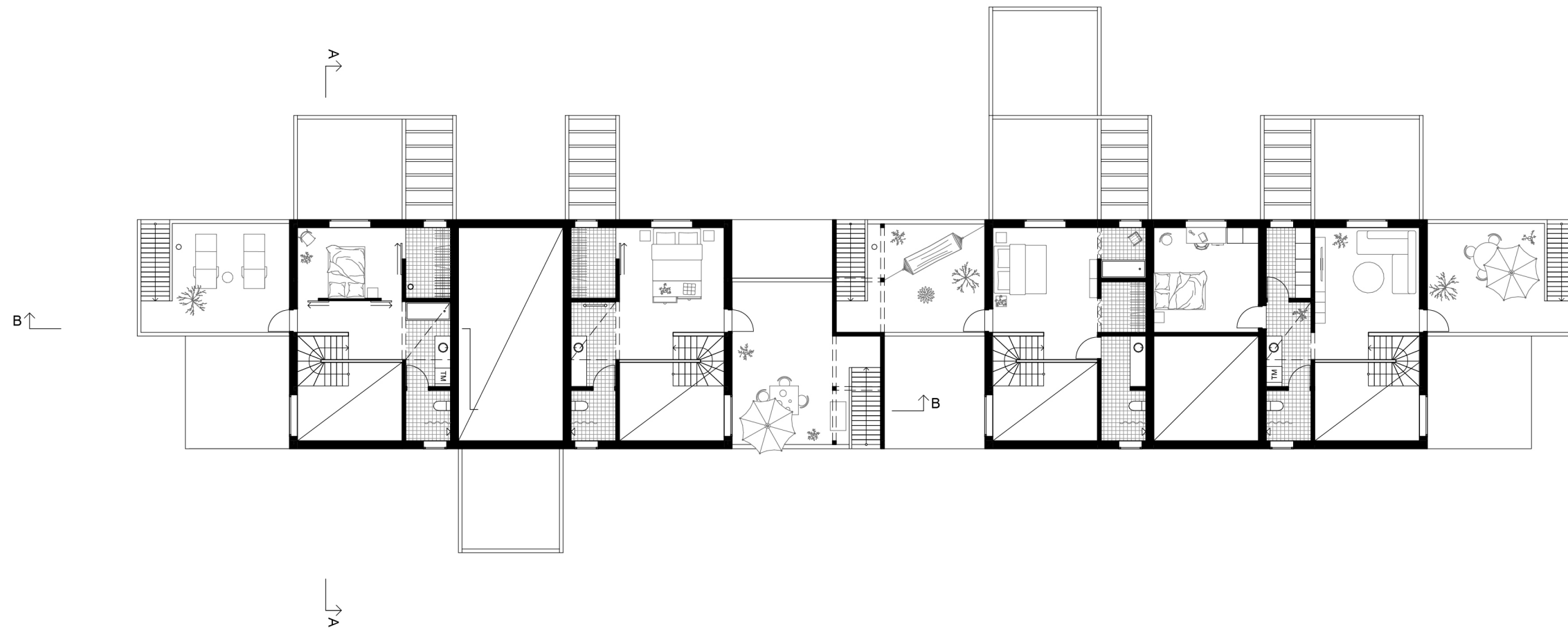
Möjlighet till expansion ger utrymme för skrymmande intressen.

De boendes olika preferenser ger upphov till variationer av typplanen.

0 1 5 10 m
 1:200
 PLAN 1 (HUS 1)

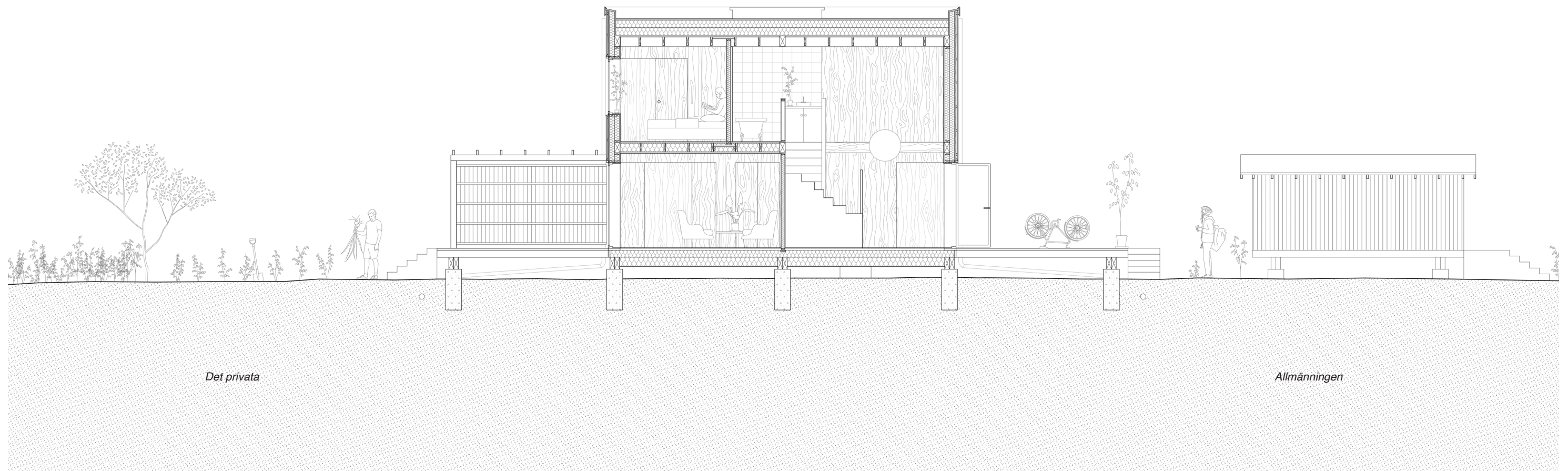
Privat bostad Delat utrymme Privat bostad Privat bostad Delat utrymme Privat bostad

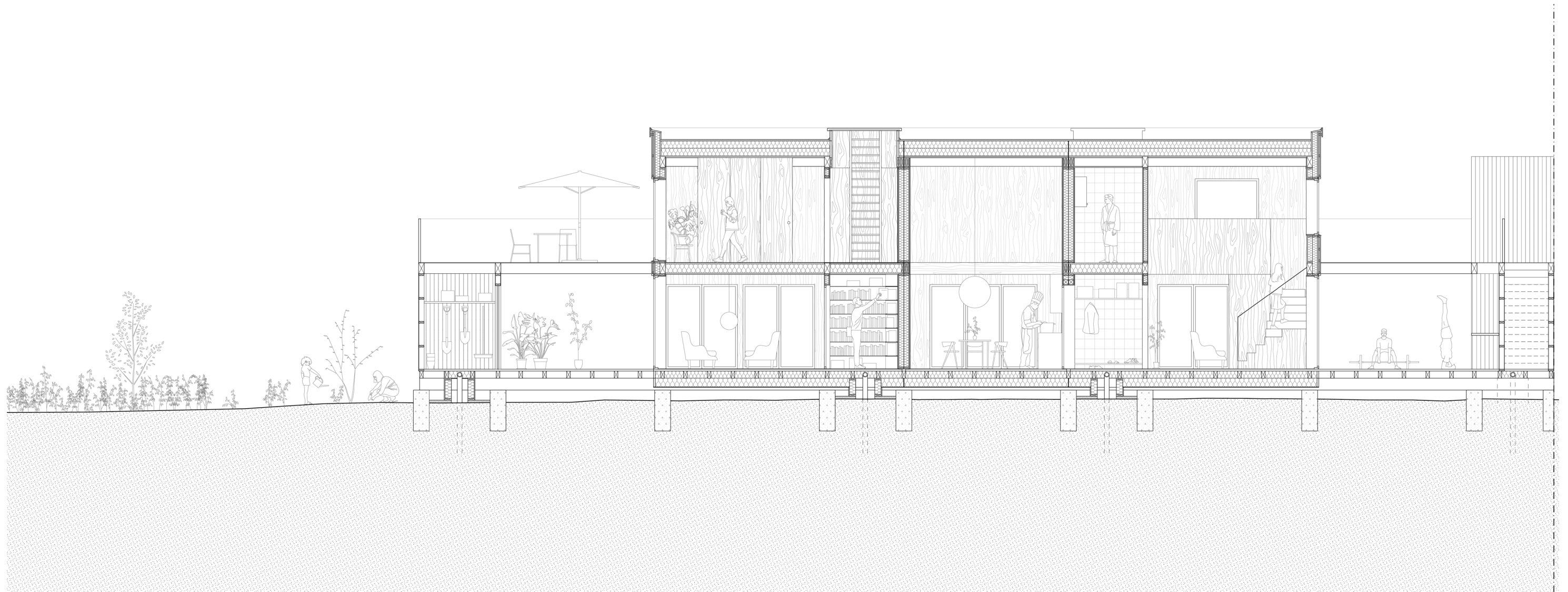

0 1 5 10 m →
 1:200
 PLAN 2 (HUS 1)

Vetskapen om att det finns gemensamma ytor ett steg bort kan göra ensamheten njutbar.

0 1 2,5 5 m
 1:100
 SEKTION B-B

Den lugnare, mer privata sidan av huset.

11. REFLEKTIONER

Min ambition i arbetet med projektet har varit att presentera en vision som i sin tur kan leda vidare till nya förslag. Processen har på flera sätt handlat om att balansera olika intressen. Dels mellan det så ofta hårt åtskilda stad och landsbygd, centrum och periferi. Dels mellan värdet av att respektera jordbruksmarken, och vårda och utveckla kvalitativa boendemiljöer. Med projektet har jag velat problematisera de här motsättningarna genom att försöka hitta mellanvägar. Samtidigt har jag under processen slitits mellan mina egna värderingar. Å ena sidan tycker jag att det är en utmärkt idé att bo tätt i en stad med närhet till service och kommunikation, å andra sidan tror jag inte att det är en hållbar lösning om alla ska bo på det viset. Å ena sidan tycker jag att jordbruksmark bör respekteras i allra högsta grad för pågående och framtida bruk, å andra sidan tror jag att jordbruksmarken i det långa loppet gynnas av större inslag av grönstruktur.

Det har varit viktigt för mig att arbeta fram ett konkret gestaltungsförslag, eftersom jag tror att det kan förenkla fortsatta diskussioner. Samtidigt har det också, kanske något motsägelsefullt, varit lika viktigt för mig att inte se projektet som ett konkret förslag i det avseendet att stråkens dragningar och bostädernas placeringar och utformning är skrivna i sten. Projektet är ett första utfall av en idé till en strategi. Under processens gång har jag flera gånger känt att jag har behövt avsluta utforskningar, för att helt enkelt hinna landa i ett förslag som kan presenteras inom de givna tidsramarna för projektet.

Tanken var från början att gå från en generell idé och sedan testa den lokalt, i det här fallet på Grönby, för att få en inblick i vad den skulle kunna innebära mer konkret. I nästa steg skulle det vara intressant att se om strategin bara fungerar på den här specifika platsen, eller om den kan appliceras på flera platser i Skåne, med liknande utmaningar. Fungerar idén endast lokalt, eller finns det en potential för den att appliceras i större skala? Hur skulle det i så fall kunna influera strategin? Projektet är också på flera vis gränsöverskridande och det har därför ibland känts onaturligt att vara så pass ensam i processen som man kan bli i ett individuellt examensarbete. Det

hade därför också varit intressant att se hur projektet skulle kunna tas vidare med hjälp av andra kompetenser så som landskapsarkitekter, ekologer och samhällsplanerare. Men även gällande finansiering av byggemenskaperna, som, om projektet skulle fortsätta utvecklas, måste kopplas till olika användargrupperns ekonomiska situation.

Ibland har det känts som att jag har arbetat med två arbeten parallellt, ett med stråken och ett med bostäderna. Jag har hela tiden tyckt att det är viktigt att se det som en helhet, eftersom de två delarna i min mening är beroende av varandra. Samtidigt går det i efterhand att fundera på om exempelvis bostäderna hade kunnat relatera ännu starkare till stråken, bland annat genom att ta ett tydligare grepp kring mötet med grönstrukturen.

Även om det givetvis finns mycket som kan tas vidare, så tycker jag att projektet har lyckats peka på en alternativ utveckling som idag inte är synlig. När jag tittar på projektet i efterhand kan jag urskilja åtminstone två huvudteman. Det ena handlar om möjligheten till en mer organisk förändring över tid, som kan tillåta byar att utvecklas på sina egna villkor. Det andra handlar om vikten av det gemensamma i relation till det individuella. Stråken utvidgar och tillgängliggör ett gemensamt landskap som utgångspunkt för en ökad individuell frihet. Det komplexa samarbetet som en byggemenskap innebär kan möjliggöra bostäder som möter fler individuella behov. I bostadshusen tillåter de delade utrymmena inte bara en resurssnålare livsstil, utan även en större flexibilitet för den individuella bostaden.

Under hela processen har jag, som tidigare nämnt, strävat efter att arbeta fram en slags vision. I den meningen anser jag att arbetet har uppnått sitt mål. Förhoppningsvis kan det även inspirera till fler projekt på liknande tema, för det behövs!

12. KÄLLOR

Bengard, Terese & Eklund, Peter, "Socialt byggande skapar nya bostäder på landsbygden - men samhället behöver också bjuda till", *Socialtbyggande*, <https://socialbyggande.se/nyheter/socialtbyggande-skapar-nya-bostader-pa-landsbygden-men-samhallet-behover-ocks-bjuda-till/> [hämtad 2023-01-17]

Boverket, *Byggemaskiner som en del i bostadsförsörjningen* (Boverket, 2018)

Edwall, Frida & Kullander, Ida, *Ny grön våg till följd av pandemin? En undersökning om hur coronapandemin påverkat boendepreferenser och intresset för landsbygden*, kandidatuppsats (Karlstad: Karlstads universitet 2022)

Föreningen för byggemaskiner, *Om byggemaskiner*, <https://byggemaskiner.se/om-byggemaskiner/> [hämtad 2023-02-07]

"Gröna vägen", i *Nationalencyklopedin* (NE), <https://www-ne-se.ludwig.lub.lu.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/gr%C3%B6na-v%C3%A5gen> [hämtad 2023-05-10]

Johansson, Lars Anders, "Den fjärde gröna vägen är frihetlig" *Land* 4/8 2022, <https://www.landlantbruk.se/den-fjarde-grona-vagen-ar-frihetlig> [hämtad 2023-05-10]

Lantmäteriet, *Min karta*, <https://minkarta.lantmateriet.se/> [hämtad 2023-02-07]

Liljeström, Maria & Nilsson, Johanna, "Den urbana normen och den territoriella maktordningen", *Härifrån*, <http://www.harifran.nu/om/> [hämtad 2023-01-17]

Naturvårdsverket, *Allemansrätten vid odlad mark och hagar*, <https://www.naturvardsverket.se/amnesomraden/allemansratten/platser/odlad-mark-och-hagar/> [hämtad 2023-05-02]

Region Skåne, *Grönstruktur i Skåne - Strategier för en utvecklad grön struktur*

Region Skåne, *Kartbank*, <https://utveckling.skane.se/regional-utveckling/verksamhetsomraden/regional-fysisk-planering/regional-fysisk-planering/kartbanken/> [hämtad 2023-01-22]
Lantmäteriet, *Min karta*, <https://minkarta.lantmateriet.se/> [hämtad 2023-02-07]

Sonesson, Cecilia, *Beträdor i det skånska jordbrukslandskapet*, kandidatuppsats (Uppsala: Ultuna 2013)

Staffanstorps kommun, *Beträdor*, <https://staffanstorp.se/uppleva-och-gora/natur-kultur-och-sevart/friluftsliv-och-motion/betrador/> [hämtad 2023-05-02]

Statens offentliga utredningar, SOU, *För Sveriges landsbygder - en sammanhållen politik för arbete, hållbar tillväxt och välfärd* (Stockholm: Elanders Sverige AB, 2017)

Stiftelsen Byggekologi, "Självbyggeri - Står vi inför en ny egnahemsrörelse?", 7/7 - 2021, Youtube, <https://www.youtube.com/watch?v=UuSO3xIU5Q>

Svennebäck, Åsa, "Från Gröna vägen till Downshifting" *Svt nyheter* 25/11 2019, <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/orebro/fran-grona-vagen-till-downshifting> [hämtad 2023-05-10]

Trelleborgs kommun, *Framtidens Trelleborg - Översiktsplan för orter och landsbygd 2028*, 2018

Werne, Finn, *Böndernas Bygge* (Båstad: Arkitektur & Kultur, 2017)

Åkerman, Angelica, *En annan landsbygd* (Laholm: Rian designmuseum, 2020)

